

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΥΡΓΟΥ)
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ**

Πτυχιακή Εργασία

ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΓΩΓΗ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ & ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ

Αγγελοπούλου Διαμάντω

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Αλεξοπούλου Αικατερίνη

**Πάτρα, Απρίλιος
2017**

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Αρχικά θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τον Δ/ντή Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Ηλείας, κ. Ζεύλα Παναγιώτη για την πολύτιμη βοήθεια που μας παρείχε, κατά την περίοδο εφαρμογής του μουσειοπαιδαγωγικού προγράμματος, διευκολύνοντας τη διαδικασία για την συμμετοχή των σχολείων. Επιπλέον ευχαριστούμε τον κ. Αντωνόπουλο Κωνσταντίνο, αρχαιολόγο στην Εφορεία Αρχαιοτήτων Ηλείας ο οποίος συνέδραμε στην υλοποίηση του προγράμματος, δίνοντας την άδεια εισόδου στο Μουσείο Ιστορίας των Ολυμπιακών Αγώνων στην Ολυμπία.

Θερμές ευχαριστίες στην κ. Αλεξοπούλου Αικατερίνη, καθώς ως επιβλέπουσα επωμίστηκε το βάρος και την ευθύνη της ολοκλήρωσης της παρούσας εργασίας, παρέχοντας πολύτιμες συμβουλές και οδηγίες. Τέλος θα ήταν παράλειψή μου να μην ευχαριστήσω την οικογένειά μου και ιδιαιτέρως τον σύζυγό μου για την αμέριστη ηθική και ψυχική ενθάρρυνση και στήριξη που μου παρείχε όλο αυτό το χρονικό διάστημα.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα εργασία γίνεται μια προσπάθεια συγκερασμού της μουσειοπαιδαγωγικής με την μουσειολογία. Το μουσείο από τη μια, ως χώρος άτυπης εκπαίδευσης και το σχολείο από την άλλη, ως χώρος τυπικής εκπαίδευσης, αποτελούν κοινό τόπο καλλιέργειας και ανάπτυξης της κουλτούρας και του πολιτισμού ενός τόπου. Η ύπαρξη πολιτισμικών αξιών στα σχολικά εγχειρίδια θεωρητικής και θετικής παιδείας έτσι όπως προβλέπεται στα σύγχρονα Διαθεματικά Προγράμματα Σπουδών καθώς και ο ενεργητικός-βιωματικός χαρακτήρας της μάθησης οδηγεί στην υιοθέτηση και εφαρμογή τεχνικών και μεθόδων που διαπερνούν τα στενά όρια της σχολικής τάξης. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα των μουσείων έρχονται να συμπληρώσουν και να ενισχύσουν σύγχρονες θεωρίες μάθησης μέσα από την διαθεματική εμπλοκή όλων των γνωστικών αντικειμένων που απελευθερώνει τη σκέψη των μαθητών και συμβάλλει στην καλλιέργεια ποικίλων δεξιοτήτων. Η εφαρμογή ενός μουσειοπαιδαγωγικού προγράμματος που θα στηρίζεται σε βασικές παιδαγωγικές αρχές, σε σύγχρονες διδακτικές πρακτικές, σε ανανεωμένα μαθησιακά μοντέλα-τεχνικές και που θα λαμβάνει υπόψη το σημερινό Ενιαίο Διαθεματικό Πλαίσιο Σπουδών θεωρείται σχεδόν βέβαιο ότι θα είναι επιτυχημένο. Η αποτελεσματικότητά του έγκειται στο γεγονός ότι συνδυάζει την προσωπική ευχαρίστηση-ικανοποίηση των μαθητών που συμμετέχουν αλλά συγχρόνως εκπαιδεύει ποικιλοτρόπως με εμφανή μαθησιακά οφέλη σε γνωστικό και ψυχοκινητικό επίπεδο.

Σκοπός της εργασίας μας είναι η ανάδειξη και αξιοποίηση όλων εκείνων των καλών πρακτικών που μπορούν να βελτιώσουν και να τελειοποιήσουν εκπαιδευτικά προγράμματα που πραγματοποιούνται σε μουσεία και χώρους πολιτιστικής αναφοράς με απώτερο στόχο τα μαθησιακά και παιδαγωγικά οφέλη να διπλασιαστούν. Η υιοθέτηση τέτοιων πρακτικών που μελλοντικά μπορούν να μετεξελιχθούν και να διαφοροποιηθούν ανάλογα με την θεματική του προγράμματος θα είναι χρήσιμες σε εκπαιδευτικούς και πολιτιστικούς οργανισμούς ώστε να δημιουργηθούν χώροι πολιτισμού στα σχολεία και χώροι παιδιών στους πολιτιστικούς οργανισμούς.

ABSTRACT

In this project an effort has been made to conflate museum pedagogy and museology (museum studies). On one hand, the museum as a place of informal education and on the other hand, the school as a place of formal education, constitute the common place of cultivation and growth of the culture and civilization of a place. The existence of cultural values in the school handbooks of theoretical and positive education as they are determined in modern cross-curricular studies and the active-experimental character of learning as well, leads to the adoption and practice of techniques and methods that penetrate the narrow limits of school class. The educational programmes of museums come to supplement and reinforce the modern learning theories through the cross-entanglement of all cognitive objects that liberate the students' thinking and contribute in the cultivation of different skills. The implementation of a museum pedagogical programme which will be based on basic pedagogic principles, on modern educational practices, on renewed training models and which will take into consideration the current Cross-Curricular Studies Frame, is considered with great certainty as a success. Its effectiveness lies in the fact that it not only combines the personal pleasure-satisfaction of the students who participate but also educates in a variety of ways with obvious learning benefits both in cognitive and psychokinetic level.

The aim of our project is the emergence and the exploitation of all those good practices that are realized in museums and places of cultural reference with ultimate objective to double the learning and pedagogic benefits. The adoption of such practices which in the future can be evolved and differentiated depending on the programme's theme, can be useful in educational and cultural organizations, in order to create cultural places for children inside the cultural organizations.

Λέξεις-Κλειδιά

- Ø Μουσείο-Σχολείο
- Ø Δεξιότητες
- Ø Μουσειοπαιδαγωγική-Μουσειοπαιδαγωγός
- Ø Εκπαιδευτικά προγράμματα
- Ø Βιωματική Μάθηση
- Ø Αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών
- Ø Διαθεματικότητα
- Ø Θεωρίες Μάθησης
- Ø Διδακτικές στρατηγικές-Διδακτικά εργαλεία

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευχαριστίες	σελ. 2
Περίληψη.....	σελ. 3
Λέξεις-Κλειδιά.....	σελ. 5
Εισαγωγή.....	σελ. 8
Θεωρητικό Μέρος.....	σελ. 9
Κεφ.:1. Μουσείο.....	σελ. 10
1.1 Ορισμός-Σύντομη ιστορική αναδρομή.....	σελ. 10
1.2 Ο ρόλος και ο σκοπός του μουσείου.....	σελ. 11
1.3 Εννοιολογική οριοθέτηση του σύγχρονου μουσείου.....	σελ.10
1.4 Η επικοινωνιακή λειτουργία του μουσείου.....	σελ. 11
1.5 Το παιδικό μουσείο.....	σελ. 12
Κεφ.:2. Μουσείο-Σχολείο.....	σελ. 13
2.1 Σχέση Μουσείου-Σχολείου.....	σελ. 13
2.2 Γιατί πρέπει οι μαθητές να πηγαίνουν στο μουσείο.....	σελ.15
2.3 Η προσφορά των μουσείων στην εκπαίδευση των παιδιών.....	σελ.17
2.4 Οφέλη από τη συνεργασία μουσείου-σχολείου.....	σελ. 18
Κεφ.:3. Μουσειοπαιδαγωγική.....	σελ. 20
3.1 Η ιστορία της Μουσειοπαιδαγωγικής.....	σελ. 20
3.2 Ορισμός Μουσειοπαιδαγωγικής.....	σελ. 21
3.3 Ο ρόλος της Μουσειοπαιδαγωγικής.....	σελ. 21
3.4 Σκοπός-στόχοι της Μουσειοπαιδαγωγικής.....	σελ. 22
3.5 Μεθοδολογία της μουσειοπαιδαγωγικής.....	σελ. 24
Κεφ.:4. Μουσειοπαιδαγωγός.....	σελ. 26
4.1 Ο ρόλος του Μουσειοπαιδαγωγού.....	σελ. 26
4.2 Ο ρόλος του δασκάλου ως μουσειοπαιδαγωγού.....	σελ. 27
Κεφ.:5. Εκπαιδευτικά Προγράμματα.....	σελ.29
5.1 Εκπαιδευτικά προγράμματα μουσείων. Μια κατεξοχήν μουσειοπαιδαγωγική δραστηριότητα.....	σελ. 29
5.2 Σκοπός-στόχοι εκπαιδευτικών προγραμμάτων μουσείων.....	σελ. 30
5.2.1 Σκοπός.....	σελ. 30
5.2.2 Στόχοι	σελ. 30
5.3 Στάδια σχεδιασμού εκπαιδευτικών προγραμμάτων.....	σελ. 31
5.4 Επιδιώξεις και αποτελέσματα εκπ/κών προγραμμάτων μουσείων....	σελ. 33
5.5 Προϋποθέσεις ενός επιτυχημένου εκπαιδευτικού προγράμματος.....	σελ. 34
Κεφ.:6. Βιωματική Μάθηση.....	σελ.35
6.1 Βιωματικότητα και εκπαίδευση.....	σελ. 35
6.2 Βιωματική διδασκαλία και μουσείο.....	σελ.36
6.3 Βιωματική επικοινωνιακή μάθηση και δημιουργική σκέψη.....	σελ. 37
6.4 Βιωματική προσέγγιση και εργαστήρια.....	σελ. 38
6.4.1 Στόχοι του βιωματικού εργαστηρίου στη μουσειακή εκπ/ση....	σελ. 38
Κεφ.:7. Αναλυτικό πρόγραμμα.....	σελ. 39
7.1 Σύνδεση μουσείου και αναλυτικού προγράμματος.....	σελ. 39
7.2 Ορισμός αναλυτικού προγράμματος.....	σελ. 40
7.3 Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (ΔΕΠΠΣ)....	σελ. 41
Κεφ.:8. Διαθεματικότητα-Διεπιστημονικότητα.....	σελ. 42
Κεφ.:9. Θεωρίες Μάθησης.....	σελ. 45
9.1 Κονστрукτιβισμός.....	σελ. 45

9.2 Θεωρία του Gardner.....σελ.	47
9.3 Θεωρίες Skinner και Piaget.....σελ.	48
Κεφ.:10. Διδακτικές αρχές-στρατηγικές μάθησης.....σελ.	50
10.1 Βασικές διδακτικές αρχές	σελ. 50
10.2 Διδακτικές στρατηγικές και διδακτικά εργαλεία.....σελ.	51
Πρακτικό Μέρος	
Κεφ.:11. Θέμα και στόχοι του μουσειοπαιδαγωγικού προγράμματος.....σελ.	52
11.1 Μεθοδολογία Υλοποίησης του Προγράμματος.....σελ.	53
11.1.1 Σύνδεση του προγράμματος με τη σχολική ύλη-αναλυτικό πρόγραμμα.....σελ.	53
11.1.2 Τεχνική ιστογράμματος.....σελ.	54
11.2 Στάδια υλοποίησης προγράμματος.....σελ.	56
11.3 Αξιολόγηση του προγράμματος.....σελ.	66
Επίλογος.....σελ.	68
Βιβλιογραφία	

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Η Ελλάδα πρέπει να πρωταγωνιστεί για τον πολιτισμό. Η Ελλάδα, αυτό είναι η κληρονομιά της, αυτό είναι η περιουσία της και αν το χάσουμε αυτό δεν είμαστε ΚΑΝΕΙΣ». Με αυτά τα αποκαλυπτικά και τόσο αληθινά λόγια της αείμνηστης Μελίνα Μερκούρη θα θέλαμε να κάνουμε την εισαγωγή στην εργασία μας.

Η χώρα μας, μέσα από την μακραίωνη ιστορία της, έχει παρουσιάσει και αναδειξεί μεγάλα επιτεύγματα στον τομέα του πολιτισμού και της τέχνης. Χρέος όλων μας, και ιδιαίτερος αυτών που εμπλέκονται με τα πολιτιστικά δρώμενα και την τέχνη, είναι να προβάλλουμε τα επιτεύγματά μας και τα στοιχεία εκείνα που συγκροτούν την πνευματική μας υπόσταση και πολιτιστική μας κληρονομιά μέσα από την οδό της εκπαίδευσης. Δε νοείται εκπαιδευτικό πρόγραμμα και διδακτική πρόταση που αποσκοπεί στην πνευματική, αισθητική και ψυχική καλλιέργεια του ανθρώπου και δεν εμπλέκει την τέχνη και το πολιτισμικό μας κεφάλαιο. Η συναισθηματική ανύψωση και παράλληλα η πνευματική ανάταση, σε γνωστικό και ψυχοκινητικό επίπεδο, που συντελείται μετά από μια άρτια οργανωμένη περιήγηση στο χώρο ενός μουσείου, είναι μοναδική.

Οφείλουμε να αδράξουμε την ευκαιρία, μιας και γεννηθήκαμε και μεγαλώνουμε σε ένα πλούσιο πολιτισμικό περιβάλλον, και να προσφέρουμε στα παιδιά ολοκληρωμένα και πλήρως τεκμηριωμένα μουσειοπαιδαγωγικά-εκπαιδευτικά προγράμματα που θα συμβάλλουν στην πνευματική και αισθητική τους εξέλιξη, στην δημιουργία βάσεων για μια μελλοντική εκδήλωση της προτίμησής τους για πιο συχνές επισκέψεις σε μουσεία και τέλος στην προσωπική τους ικανοποίηση-ευχαρίστηση αφού η μάθηση δεν γίνεται σε αυστηρά διδακτικά πλαίσια αλλά με παιγνιώδη μορφή και σύμφωνα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντά τους.

A. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1. ΜΟΥΣΕΙΟ

1.1. Ορισμός-Σύντομη ιστορική αναδρομή

«Το μουσείο ως κοινωνικός θεσμός δεν αποτελεί μία διαχρονική οντότητα αλλά διαφοροποιείται και εναρμονίζεται με τα ιστορικά, κοινωνικά, πολιτισμικά, οικονομικά και επιστημονικά συμφραζόμενα της κάθε εποχής. Έτσι, και οι ορισμοί του μουσείου αναθεωρούνται, εμπλουτίζονται και επαναδιατυπώνονται αρκετές φορές στο πέρασμα του χρόνου σύμφωνα με τις κοινωνικό-ιστορικές αλλαγές που σημειώνονται σε κάθε εποχή» (Νάκου, 2001).

Σύμφωνα με τον ορισμό του ICOM, Μουσείο είναι ένα μόνιμο ίδρυμα, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, που έχει σκοπό να βοηθήσει στην ανάπτυξη της κοινωνίας. Είναι ανοικτό στο κοινό, για να δει και να καταλάβει την ιστορία του, με τη βοήθεια των αντικείμενων που δημιουργήσαν οι κοντινοί και μακρινοί πρόγονοί του. Οι αρχαιολόγοι με τις ανασκαφές κάνουν έρευνες στην ύπαιθρο και στις πόλεις, προσπαθούν να συλλέξουν αντικείμενα του παρελθόντος (μουσειακά αντικείμενα), για να διαφυλαχθούν, να συντηρηθούν, να μελετηθούν και να εκτεθούν από το μουσείο, προς όφελος των παιδιών και της ψυχαγωγίας (Μπούνια, 2009).

Η ιδέα της δημιουργίας μουσείων αναζωπυρώθηκε στα χρόνια της Γαλλικής Επανάστασης. Έτσι το μουσείο του Λούβρου μετατράπηκε στο πρώτο Εθνικό μουσείο της Ευρώπης και έκανε προσιτά, στο ευρύτερο κοινό, τα αυθεντικά αντικείμενα του παρελθόντος, που μέχρι τότε, απολάμβαναν μόνο οι προνομιούχοι. Στην Ελλάδα το πρώτο ελληνικό μουσείο ιδρύθηκε το Μάρτιο του 1829 στην Αίγινα και όταν έγινε πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους η Αθήνα, ιδρύθηκε το «Κεντρικόν Αρχαιολογικόν Μουσείον». Πολλά μουσεία στη διάρκεια του 19^{ου} αι. χρησιμοποιήθηκαν για καθαρά εθνικιστικούς σκοπούς. (Ανδρέου, 1996).

1.2 Ο ρόλος και ο σκοπός του μουσείου

Ο ρόλος του μουσείου αρχικά ήταν η συντήρηση και προβολή εκθεμάτων, ενώ στις μέρες μας λειτουργεί ως οργανισμός που συνεισφέρει στην πρόοδο. Η έννοια του μουσείου συγκροτείται μέσα από τα εκθέματα που αποτελούν το στοιχείο κλειδί και έτσι προβάλλεται η θεμελιώδης λειτουργία του, που είναι η εκπαίδευση και η μόρφωση του κοινού (Stephen, 2001). Η βασική επιδίωξη της μουσειακής εκπαίδευσης επιβάλλεται να είναι η αναζήτηση ελκυστικών ή νέων προσεγγίσεων της μαθησιακής διαδικασίας.

Η σημερινή κοινωνία προβάλλει ως αίτημα την οργάνωση των μουσείων και το σχεδιασμό των εκθέσεων με τέτοιο τρόπο ώστε να έχουν εκπαιδευτικό χαρακτήρα. Να μπορεί ο επισκέπτης να γνωρίσει τη θεματική περιοχή που πραγματεύεται το μουσείο και ακόμη να δέχεται ερεθίσματα, που θα του γεννήσουν την επιθυμία να ξανάρθει ή να θελήσει και με άλλους τρόπους να διευρύνει αυτή τη γνωριμία (Γκράτζιου, 1985).

Το μουσείο παίζει έναν αναβαθμισμένο ρόλο στην οικονομία και την κοινωνία εφόσον διαμορφώνει την πολιτιστική κληρονομιά που μεταβιβάζεται από τη μια γενιά στην επόμενη, και συγχρόνως είναι οργανισμός που διδάσκει, μορφώνει και ψυχαγωγεί το κοινό του (Δεληγιάννης, 1999).

1.3 Εννοιολογική οριοθέτηση του σύγχρονου μουσείου

Η σύγχρονη προσέγγιση, από θεωρητική σκοπιά, είναι πως τα «*μουσεία υπάρχουν για να εξυπηρετούν το κοινό*» (Pearce, 2002). Το σύγχρονο μουσείο έχει ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα και συνίσταται κυρίως:

- 1) Στην προώθηση της θέσης των πολλαπλών και εναλλακτικών ερμηνειών.
- 2) Στην σχετικοποίηση της απόλυτης αλήθειας και του παρελθόντος.
- 3) Στην κατανόηση της έννοιας του διαφοροποιημένου κοινού και των ποικίλων και διαφορετικών αναγκών του.
- 4) Στον σχεδιασμό μιας σύγχρονης επικοινωνιακής πολιτικής, με βασικό στόχο το «άνοιγμα» του μουσείου στο κοινό.

- 5) Στην αποδοχή της άποψης ότι το μουσείο πρέπει να λειτουργεί ως φορέας ικανοποίησης των νέων κοινωνικών αναγκών όλων των πολιτών και ως ενός δια βίου μορφωτικού θεσμού και εναλλακτικού φορέα ψυχαγωγίας.

Ο ρόλος λοιπόν της μουσειολογίας είναι να βοηθήσει το μουσείο του 21^{ου} αιώνα να ανασυγκροτήσει το παρελθόν και να εξελιχθεί σε έναν προνομιακό πολιτισμικό χώρο (Κωστάκης, 1998-99). Ο παιδευτικός ρόλος του σύγχρονου μουσείου, θα πρέπει να είναι η άσκηση της ικανότητας του ατόμου, από μικρή ηλικία, να συνδιαλέγεται με τα μουσεία και το ευρύτερο πολιτισμικό περιβάλλον. Πρόκειται για «έναν συνολικό αναπροσδιορισμό της μουσειολογικής φιλοσοφίας και πολιτικής» (Νάκου, 1988).

Κατά τον JohnCottonDana, όπως αναφέρει η Δέσποινα Τσολάκη, «ένα καλό μουσείο προσελκύει, ευφραίνει, εγείρει την περιέργεια, οδηγεί σε προβληματισμό και έτσι προάγει τη μάθηση. Είναι ένα μορφωτικό ίδρυμα που βοηθά τα μέλη της κοινότητας να γίνουν ευτυχέστερα, σοφότερα και περισσότερο αποτελεσματικά άτομα» (Τσολάκη, 1987).

1.4 Η επικοινωνιακή λειτουργία του Μουσείου

Ο ανθρωποκεντρικός, εναλλακτικός και επικοινωνιακός ρόλος του μουσείου συνίσταται στην ικανοποίηση των μορφωτικών αναγκών του κοινού προσφέροντας ταυτόχρονα εμπειρία, αναψυχή, χαρά, απόλυση, με λίγα λόγια μια ποιοτική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου(Παπαδόπουλος, 1999).

Η επικοινωνιακή λειτουργία του μουσείου περιλαμβάνει μια σειρά δραστηριοτήτων και πρακτικών που αναπτύσσονται σε δύο άξονες. Ο πρώτος περιλαμβάνει όλες τις πρακτικές εντός του φυσικού χώρου του μουσείου και τις εκθέσεις, τα εκπαιδευτικά προγράμματα, τις διαδραστικές δραστηριότητες με σύγχρονα εποπτικά μέσα, τις πολιτιστικές εκδηλώσεις, τις συζητήσεις κ.ά. Ο δεύτερος άξονας εστιάζει σε προγράμματα εκτός του φυσικού χώρου του μουσείου και περιλαμβάνει σειρά δράσεων, όπως η οργάνωση εκθέσεων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε διάφορους χώρους, και, επιπλέον, οι εκπαιδευτικές μουσειοσκευές, τα μουσειολεωφορεία, η παραγωγή ηλεκτρονικών εκδόσεων, οι σωστά ενημερωμένες ιστοσελίδες του και οι συνεργασίες με τους τοπικούς πολιτιστικούς φορείς.

Σύμφωνα με τη μοντέρνα προσέγγιση για την επικοινωνιακή λειτουργία των μουσείων, τα αντικείμενα παρουσιάζονται σε σχέση με το κοινωνικό τους πλαίσιο και παρέχουν πολλών ειδών πληροφορίες, προκειμένου να διευκολύνεται η προσέγγιση και κατανόηση από το κοινό με βιωματικό τρόπο. Επιπλέον το κοινό δεν αντιμετωπίζεται ως μια μάζα αλλά ως ένα κοινό, πολιτιστικά και ιδεολογικά διαφοροποιημένο (Κόκκινος & Αλεξάκη 2002).

1.5 Το Παιδικό Μουσείο

Ο Michael Sprock, διευθυντής του Παιδικού Μουσείου της Βοστώνης, είπε ότι «τα παιδικά μουσεία είναι για κάποιον παρά για κάτι». Μέσα από αυτόν τον επιτυχημένο ορισμό διαφαίνεται η ποιοτική διαφοροποίηση του συγκεκριμένου είδους μουσείου σε σχέση με άλλα μουσεία παραδοσιακού τύπου (Sprock, 1997). Στο παιδικό μουσείο, το παιδί βρίσκεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος. Αποστολή του είναι να βοηθήσει το παιδί να κατανοήσει τον εαυτό του και τον κόσμο μέσα στον οποίο ζει συμβάλλοντας στην αισθητική, πνευματική και κοινωνική ανάπτυξη του μέσα από την χρήση των μουσειακών συλλογών. Τα αντικείμενα που εκτίθενται μπορεί και να μην έχουν μεγάλη επιστημονική ή καλλιτεχνική αξία, ούτε να αποτελούν αυτοσκοπό του μουσείου. Ο ρόλος τους είναι επικουρικός και χρησιμοποιούνται κυρίως ως εργαλεία για να υποστηρίξουν τη μάθηση και να ανταποκριθούν στις αναπτυξιακές ανάγκες των παιδιών.

Ο πρωτότυπος σχεδιασμός των παιδικών μουσείων με την δημιουργία κατάλληλων μαθησιακών περιβαλλόντων, συμβάλλει στην προώθηση της κοινής μάθησης παιδιού και ενήλικα και προσφέρει ενδιαφέροντα παραδείγματα για την προσέγγιση του κοινού σε όλη τη μουσειακή κοινότητα. (Lewin-Benham, 1997).

Στα παιδικά μουσεία εφαρμόστηκαν οι σύγχρονες εκπαιδευτικές θεωρίες. Τα διδάγματα των μεγάλων παιδαγωγών και επιστημόνων Dewey, Montessori, Piaget και Vygotsky επηρέασαν καταλυτικά το περιεχόμενο των εκπαιδευτικών τους υπηρεσιών. Οι βασικές παιδαγωγικές στρατηγικές που αξιοποιούνται για το σχεδιασμό του μουσειακού χώρου και των εκπαιδευτικών του υπηρεσιών είναι το παιχνίδι και η ολιστική προσέγγιση της μάθησης. Σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή, η επαφή του μαθητή με τη γνώση γίνεται με ενεργητικό τρόπο, πολύπλευρα και

σφαιρικά, λαμβάνοντας υπόψη τα ενδιαφέροντα και τα βιώματα του παιδιού και σεβόμενοι τις ιδιαίτερες αναπτυξιακές ανάγκες και κλίσεις του (Καλεσοπούλου, 2011).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2. ΜΟΥΣΕΙΟ – ΣΧΟΛΕΙΟ

2.1 Σχέση Μουσείου-Σχολείου

Επειδή τα μουσεία είναι χώροι που συλλέγουν, διατηρούν και εκθέτουν αντικείμενα υψηλής αισθητικής, αρχαιολογικής, πολιτισμικής, ιστορικής, κοινωνικής ή πνευματικής αξίας από όλα τα μέρη και όλες τις εποχές, είναι χώροι μάθησης. Οι άνθρωποι τα επισκέπτονται για να έρθουν σε επαφή με τον πολιτισμό και για να μάθουν, αλλά παρόλο που είναι χώροι μάθησης δεν μπορούμε να ισχυριστούμε ότι είναι σχολεία.

Τα σχολεία είναι οργανισμοί με διαφορετικούς στόχους από τα μουσεία. Παρόλα αυτά, δεν είναι εύκολο να επισημανθεί αυτή η διαφορά γιατί πολλοί την αγνοούν. Τα σχολεία εκπαιδεύουν μαθητές, εφόσον αυτός είναι ο πρωταρχικός τους σκοπός και είναι δομημένα κατά αυτόν τον τρόπο. Τα μουσεία είναι δομημένα διαφορετικά και όταν τα επισκέπτονται μαθητές, απαιτούνται ειδικές δραστηριότητες, διαφορετικές από το σχολείο για να εξασφαλιστεί η μάθηση. Πολλές ομάδες μαθητών παίρνουν πολύ λίγα από την εμπειρία της επίσκεψης στα μουσεία, επειδή οι καθηγητές τους δεν γνωρίζουν την σπουδαιότητα αυτής της διάκρισης και βλέπουν τους μαθητές σαν να ήταν στην τάξη (Αλκηστις, 1995).

Στην πραγματικότητα όμως κοινή αφετηρία και επιδίωξη του σχολείου και του μουσείου είναι η διάδοση της κουλτούρας και της εκπαίδευσης κάνοντας χρήση των παιδαγωγικών αρχών και στρατηγικών μάθησης και διδασκαλίας (Ζαφειράκου, 2000). Ο μαθητής δέχεται μηνύματα από τα μουσεία με ποικίλους τρόπους και γίνεται ο ίδιος «πομπός σημάτων που συνδέουν το μουσείο με το σχολείο» (Αλκηστις, 1995).

Τα τελευταία χρόνια Μουσεία και σχολεία είναι συνοδοιπόροι σε μια προσπάθεια να στηρίξουν την εκπαίδευση, την κουλτούρα και τον πολιτισμό. Ο χώρος του μουσείου με τις συλλογές του βελτιώνεται συνεχώς ως προς τις εκπαιδευτικές του υπηρεσίες καθώς αυξάνεται σταδιακά η επισκεψιμότητα από μαθητές σχολείων ενώ παράλληλα τα σχολεία ανταποκρίνονται στις σύγχρονες προσκλήσεις. Η άμεση επαφή των μαθητών με τις συλλογές του μουσείου και τα ερμηνευτικά υλικά ενδυναμώνει και το μάθημα στην τάξη, αλλά και ενισχύει το αίσθημα του πολίτη σε καθένα από τους μαθητές ξεχωριστά (Δαλκός, 2000).

Ο Frank Oppenheimer (φυσικός, παιδαγωγός και ιδρυτής του μουσείου Exploratorium στο San Francisco) είχε πει πως «Η κύρια αποστολή της εκπαίδευσης είναι να διαδίδει πολιτισμό και τα μουσεία μπορούν να διαδραματίσουν κυρίαρχο ρόλο σε αυτή την κατεύθυνση. Είναι λάθος να θεωρείται πως η συντήρηση του πολιτισμού είναι διαφορετική από τη διάδοσή του μέσω της εκπαίδευσης.» (Ευσταθίου, 2010).

Η σχέση μεταξύ μουσείων και σχολείων δεν έχει συστηματοποιηθεί παρόλο που λειτουργούν πολλά και αξιόλογα μουσεία στην χώρα μας. (Ζαφειράκου, 2004, Δάλκος 2000). Η σύνδεση των δύο οργανισμών γίνεται μόνο ευκαιριακά, επιφανειακά χωρίς κατά συνέπεια αποτέλεσμα. Το σχολείο εξακολουθεί να έχει τη συγκεντρωτική δομή του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, χωρίς να παρακολουθεί τις σύγχρονες εξελίξεις στον τομέα της Μουσειοπαιδαγωγικής και της σύγχρονης διδακτικής τεχνολογίας ενώ το μουσείο τη παραδοσιακή οργανωτική δομή, χωρίς τις Μουσειολογικές προδιαγραφές για την προώθηση του εκπαιδευτικού του ρόλου (ακατάλληλος χώρος, έλλειψη, τεχνικών υποδομών και ειδικού προσωπικού επιμελητών, μουσειοπαιδαγωγών, ξεναγών, εκπαιδευτικών τμημάτων, κτλ. (Κόκκινος και Αλεξάκη, 2002). Ούτε προωθεί στην καθημερινή διδακτική πράξη νέες μεθόδους Μάθησης (βιωματική, συνεργατική, Μέθοδος της ανακάλυψης) (Χρυσafίδης, 1996).

Παρά την εφαρμογή του διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγράμματος Σπουδών στην Εκπαίδευση, το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα δεσμεύεται από το Αναλυτικό Πρόγραμμα το οποίο δεν αποδίδει την απαιτούμενη βαρύτητα στις Μουσειοπαιδαγωγικές πρακτικές. Γι' αυτό εξάλλου και είναι εμφανής η απουσία μαθημάτων Τέχνης, Αισθητικής και Πολιτισμού (Νάκου, 2001).

Πολλές χώρες με μουσειακή παράδοση, όπως η Μεγάλη Βρετανία, Γερμανία, Γαλλία, Βόρεια Αμερική, αποσκοπούν, στα πλαίσια της επικοινωνιακής πολιτικής,

στην προσέλκυση περισσότερων ομάδων κοινού, με ιδιαίτερη βαρύτητα στο κοινό των μαθητών (Νικονάνου και Κασβίκης 2008). Η εκπαιδευτική τους πολιτική χαρακτήρηκε με γνώμονα το ειδικό ενδιαφέρον του σχολικού κοινού και προσανατολίζεται σε τρεις κατευθύνσεις: α) στην κατάλληλη διαμόρφωση του μουσειακού χώρου, για να εξυπηρετεί εκπαιδευτικές ανάγκες-διαδικασίες, β) στη σύνδεση των μουσειοπαιδαγωγικών δραστηριοτήτων με το Εθνικό Αναλυτικό Πρόγραμμα και γ) στην υποστήριξη του κλάδου των εκπαιδευτικών με ποικίλα επιμορφωτικά προγράμματα ενημέρωσης και μουσειοπαιδαγωγικής κατάρτισης. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα που εκπονούν και υλοποιούν από κοινού Μουσεία και εξωσχολικοί θεσμοί ενσωματώνουν παιδαγωγικές πρακτικές που υποστηρίζουν σχολικούς στόχους και νέες διδακτικές προσεγγίσεις (Νικονάνου, Κασβίκης&Φουρλίγκα, 2002, Νικονάνου 2010).

Στο εξωτερικό, λοιπόν, το μουσείο ως θεσμός και ως χώρος έκθεσης αντικειμένων θεωρείται πλέον ως βασικό μέσο-εργαλείο για την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία τόσο των μαθητών όσο και άλλων ομάδων κοινού ανεξαρτήτως φύλου, ηλικίας και κοινωνικής τάξης. Η νέα αυτή κοινωνική και παιδευτική λειτουργία του Μουσείου υποστηρίζεται από δράσεις που λαμβάνουν υπόψη το σύγχρονο κοινωνικοοικονομικό και πολιτιστικό περιβάλλον (Hooper-Greenhill, 1994).

2.2 Γιατί πρέπει οι μαθητές να πηγαίνουν στα μουσεία;

Σύμφωνα με τους (Moussouri, 1997 Nakou, 2005 Δεληγιάννη, 1999 Νάκου, 1997 Ζαφειράκου, 2000 και Άλκηστις, 1995) συνοπτικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι λόγοι για τους οποίους θα πρέπει να πηγαίνουν οι μαθητές στα μουσεία είναι οι εξής:

- Σύνδεση των μαθημάτων με τα εκθέματα: Α) ό,τι εκτίθεται σε ένα μουσείο δίνει την ευκαιρία για να μελετηθεί ο πολιτισμός. Β) η δουλειά στο μουσείο δίνει την ευκαιρία να ξεφύγουμε από την τυπική διδασκαλία των μαθημάτων. Είναι σπουδαίο να δίνεται η ευκαιρία στους μαθητές να αναπτύξουν τα δικά τους ενδιαφέροντα και τις δικές τους δεξιότητες.
- Ενίσχυση της ενεργητικής μάθησης: η ενεργητική μάθηση ενισχύεται μέσα από την ανάπτυξη δεξιοτήτων που απαιτούνται για την πλήρη χρήση του μουσείου. Πολλές φορές παρατηρούμε πως μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες, συμμετέχουν

ενεργά και η απόδοσή τους βελτιώνεται κατά τη διάρκεια της επίσκεψης στο μουσείο. Μέσω της πρακτικής ενασχόλησης ενδυναμώνεται η αφηρημένη σκέψη και τα παιδιά περνούν πιο εύκολα σε αφηρημένους συλλογισμούς. Οι μαθητές που συμμετέχουν ενεργά σε οποιαδήποτε μαθησιακή διαδικασία παρουσιάζουν καλύτερη απόδοση, ισχυρότερα κίνητρα και καλύτερες επιδεξιότητες. Στην πραγματικότητα μαθαίνουν πώς να μαθαίνουν. Μαθαίνουν από την εμπειρία τους που είναι η καλύτερη οδός προς τη γνώση.

- Εργασία με εκθέματα αντί με κείμενα: Λέγεται ότι η γλώσσα καθορίζεται από την εμπειρία, καθώς κάνουμε πράγματα πολύ πριν να μπορούμε να μιλήσουμε για αυτά. Κατά συνέπεια είναι πολύ σημαντικό να δίνεται η ευκαιρία στους μαθητές να αποκτήσουν εμπειρίες μέσα από την επαφή με το κοινωνικοπολιτισμικό τους περιβάλλον. Στα μουσεία αυτό που κυριαρχεί είναι το αληθινό αντικείμενο και ο γραπτός λόγος απλά το συνοδεύει.
- Ανάπτυξη της γλώσσας: Η γλώσσα αναπτύσσεται μέσα από την επίσκεψη μας στο μουσείο. Στα μουσεία οι μαθητές διαρκώς εκτίθενται σε καινούργιες εμπειρίες που για να τις ορίσουν πρέπει να χρησιμοποιήσουν τη γλώσσα. Είναι απαραίτητο να ακούν, να μιλούν, να γράφουν και να μαθαίνουν καινούργιες λέξεις για να είναι σε θέση να αντιληφθούν το νόημα της επίσκεψης. Μέσω αυτής της διαδρομής ενεργοποιούνται οι μαθητές παθητικά και ενεργητικά.
- Ανάπτυξη επιδεξιοτήτων σε διάφορα μαθήματα: Οποιαδήποτε πετυχημένη μουσειακή εργασία απαιτεί την ανάπτυξη δεξιοτήτων μέσω της ανάμιξης πολλών μαθημάτων. Οι μαθητές χρειάζεται να χρησιμοποιήσουν δραστηριότητες παρατήρησης, καταγραφής, ανάλυσης του υλικού και σύνθεσης των αποτελεσμάτων. Να αναπτύξουν θεωρίες, να τις αναλύσουν και να τις τροποποιήσουν υπό το φως της κατοπινής συνεχούς ανακάλυψης.
- Γνωριμία με τις πολιτιστικές κληρονομίες: Δεν μπορούμε να κατανοήσουμε το παρόν και να προσδιορίσουμε το μέλλον αν δεν ανατρέξουμε στο παρελθόν. Μέσα από την κατανόηση του παρελθόντος, μπορούμε να διαχειριστούμε το παρόν για να δώσουμε ένα βιώσιμο μέλλον στα παιδιά μας. Η απλή γνώση των γεγονότων της ιστορίας δεν είναι αρκετή. Είναι ανάγκη να εκτιμήσουμε τις παραδόσεις και τις διαφορετικές πολιτισμικές παραδόσεις και αξίες.
- Κοινωνική συνείδηση και κοινωνικότητα: Οι μαθητές, με την επίσκεψή τους σε χώρους εκτός σχολείου, εισάγονται και σε άλλους προβληματισμούς του

πολιτισμικού περιβάλλοντός τους. Είναι μοναδική εμπειρία μάθησης το να διδάσκονται το πώς να συμπεριφέρονται σε τέτοιους χώρους. Και βεβαίως αναφερόμαστε στην κοινωνική μάθηση, αυτό που ονομάζουμε λανθάνον μάθημα των μουσειακών επισκέψεων. Αυτή η μάθηση απορρέει εν μέρει από την παρατήρηση της συμπεριφοράς των άλλων και εν μέρει από την οργάνωση της επίσκεψης.

- Ευκαιρίες για δραστηριότητες εκτός σχολείου: Ο τρόπος διδασκαλίας και μάθησης δεν είναι ποτέ ο ίδιος. Είναι διαδικασίες περίπλοκες που επηρεάζονται από το περιβάλλον στο οποίο λαμβάνουν χώρα. Η εργασία στο μουσείο είναι κάτι το ξεχωριστό που δεν μπορεί να επαναληφθεί στην τάξη. Το αυθεντικό περιβάλλον μάθησης είναι αυτό που συναρπάζει και οδηγεί σε καινούριους τρόπους σκέψης. Οι εναλλαγές στην διδασκαλία με τη χρήση νέων τεχνικών-μεθόδων καθώς και η αλλαγή των συνθηκών λειτουργούν σαν ξεκούραση και επιτυγχάνουν υψηλά επίπεδα κινήτρων σε μαθητές. Μια καλά οργανωμένη και προετοιμασμένη διδακτική επίσκεψη στο μουσείο μπορεί να αποβεί εξαιρετικά συναρπαστική καθώς δίνει την ευκαιρία να διερευνηθεί και να βαθύνει η σχέση δασκάλου και μαθητή.

2.3 Η προσφορά των μουσείων στην εκπαίδευση των παιδιών

Τα παιδιά πρέπει να βγαίνουν συχνά έξω από τα στενά όρια της τάξης και να επισκέπτονται χώρους όπως το μουσείο που δεν ανήκουν στους θεσμοθετημένους εκπαιδευτικούς φορείς. Η ιστορική εκπαίδευση είναι απαραίτητη στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των παιδιών βοηθώντας τους να αντιληφθούν καλύτερα τον κόσμο γύρω τους και την πολυπολιτισμική πραγματικότητα συνδέοντας το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον. (Νάκου, 1997)

Η μάθηση στο μουσείο είναι ενεργητική-βιωματική και συνεπώς είναι πιο πιθανό να επιδράσει περισσότερο από ότι η ανάγνωση ενός κειμένου στην τάξη. Ο μαθητής οδηγείται στις απαραίτητες διασυνδέσεις της θεωρίας με την πράξη, του θεωρητικού μαθήματος στην τάξη με τα εκθέματα των συλλογών και οδηγείται σε καλύτερη συγκράτηση της γνώσης. Το «πάντρεμα», η διασταύρωση των συνδετικών κρίκων

των μαθημάτων επιτυγχάνεται πιο εύκολα με την επίσκεψη σε μουσείο από ότι στο σχολείο (Μακρή-Μπότσαρη, 2005).

Με την ευρύτερη έννοια του όρου και τα μουσεία είναι χώροι εκπαίδευσης. Οι μαθητές έχουν ανάγκη από ενθάρρυνση για να συμμετάσχουν ενεργητικά στην άτυπη αυτή διαδικασία μάθησης. Υιοθετούν έτσι τακτικές που θα τις χρησιμοποιήσουν και στο μέλλον σε μη τυπικές εκπαιδευτικές διαδικασίες και όχι μόνο την ώρα των επισκέψεων. Συνδεδεμένοι με τα αντικείμενα οι μαθητές θέλουν να μάθουν περισσότερα, και όσο μεγαλώνουν τόσο ευκολότερα θα έχουν την ικανότητα να εκτιμήσουν τα αντικείμενα που εκτίθενται (Μακρή-Μπότσαρη, 2005).

Μέσα από κατάλληλα εκπαιδευτικά προγράμματα το μουσείο μετατρέπεται σε χώρο εμπειρίας, συνάντησης, έρευνας και αποκαλύψεων για τα παιδιά. Η προσωπικότητα του παιδιού εξελίσσεται ενώ η κριτική σκέψη, η δημιουργικότητα και η αυτονομία του εδραιώνονται και διευρύνονται μέσα από οργανωμένες επισκέψεις σε μουσεία (Παπαλεοντίου-Λουκά, 2005: 184-186).

Σύμφωνα με τα παραπάνω διαπιστώνουμε ότι τα σχολεία και τα μουσεία συνδέονται στενά μεταξύ τους γιατί και τα δύο θέτουν ως στόχο να γεννήσουν το ενδιαφέρον στο άτομο και να ενθαρρύνουν την ικανότητα της κριτικής σκέψης. Βασική επιδίωξη της εκπαίδευσης πρέπει να είναι η ένταξη των ανθρώπων στη φυσική, κοινωνική και πολιτισμική κληρονομιά, για να είναι σε θέση να την καταλάβουν, να την απολαύσουν, να εκφράσουν τις επιφυλάξεις τους, να την προστατεύσουν και τελικά να την εμπλουτίσουν. Ζούμε σε μια πολυπολιτισμική και όχι μονοπολιτισμική κοινωνία. «Η πολιτισμική ποικιλία και ταυτότητα και οι διαφορετικές αξίες συντελούν στην κοινωνική βιωσιμότητα. Είναι μεγάλης σπουδαιότητας να μνηθούν οι μαθητές τόσο στην πολιτισμική κληρονομιά των προγόνων τους, όσο και σε αυτή στην οποία ζουν» (Macleod, 2001)

2.4 Οφέλη από τη συνεργασία Μουσείου-Σχολείου

Τα Μουσεία ως κατεξοχήν χώρος επαφής με την τέχνη και το «ωραίο», καλλιεργούν και εμπλουτίζουν το αισθητικό κριτήριο των μαθητών(Γεωργιάδου-Κουντουρά, 1985).

Η συμμετοχή των μαθητών σε μουσειοπαιδαγωγικές δραστηριότητες είναι πολλαπλά χρήσιμη. Στην πραγματικότητα, «τα μορφωτικά της αποτελέσματα εκτείνονται σε βάθος χρόνου και μπορούν να λειτουργήσουν πολλαπλασιαστικά, στο πλαίσιο της σχολικής εκπαιδευτικής πράξης. Κυρίως, όταν η επίσκεψη στο Μουσείο επεκτείνεται και ανακαλείται στο Σχολείο ή σε άλλους χώρους σε σύνδεση με διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα» (Τσιτούρη, 2002).

Η επαφή του παιδιού με το Μουσείο, τα εκπαιδευτικά προγράμματα και τα δημιουργικά εργαστήρια συμβάλλουν στην ανάπτυξη της κοινωνικής του συμπεριφοράς (Άλκηστις, 1996). Αξιοποιώντας το χώρο, τα εκθέματα και τα υλικά, οι μαθητές μπορούν να λειτουργήσουν δημιουργικά και πρωτότυπα. «Τόσο η αίσθηση της ανακάλυψης, όσο και της δημιουργίας σε συνδυασμό με την αισθητική του Μουσείου καθιστούν αυτό κέντρο ευχαρίστησης και δημιουργικής μάθησης» (Άλκηστις, 1996).

Επιπλέον το σχολείο, και εν γένει οποιοδήποτε εκπαιδευτικό – μουσειακό πρόγραμμα, ως θεσμός, ο ρόλος του είναι η μεταβίβαση των ικανοτήτων και των στάσεων που συγκροτούν τον καλλιεργημένο άνθρωπο, για να αντισταθμίσει, εν μέρει, τη μειονεκτική θέση εκείνων που δεν έχουν, από το οικογενειακό τους περιβάλλον, την προτροπή για πολιτιστική πρακτική και δημιουργία πολιτιστικού κεφαλαίου (Κύρδη, 2002). Από τα παραπάνω καταδεικνύεται η αναγκαιότητα μιας πρώιμης αντισταθμιστικής αγωγής στο νηπιαγωγείο, η οποία θα μειώσει κάποιες από τις διαφορές του προσχολικού περιβάλλοντος των παιδιών, όπως αυτές που απορρέουν από το χαμηλό οικονομικό και μορφωτικό επίπεδο της οικογένειας. (Herbert, 1989).

Ένας από τους προσανατολισμούς των αντισταθμιστικών προγραμμάτων αφορά στην κατεύθυνση του «πολιτισμικού εμπλουτισμού» αυτών των παιδιών, με πιο αντιπροσωπευτική εκδήλωση τις συχνές επισκέψεις σε μουσεία. Προς την κατεύθυνση αυτή, η συμβολή της Προσχολικής Αγωγής στην παροχή μιας πρόωρης βοήθειας για την αποφυγή ενός «συσσωρευτικού ελλείμματος», θεωρήθηκε ως συμβολή «εκ των ων ου άνευ» (Ζαχαρενάκης, 1992).

Επίσης, τα καλλιτεχνικά εργαστήρια εκτός μουσείου σε συνδυασμό με το υλικό των συλλογών των Μουσείων (ομοιώματα, αντίγραφα, μουσειοσκευές, παιχνίδια) καλύπτουν και συμπληρώνουν το θεωρητικό υπόβαθρο των μαθητών και καλλιεργούν τις πνευματικές, ψυχικές και σωματικές ικανότητες τους (Γεωργιάδου-Κούντουρα, 1985)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3. Μουσειοπαιδαγωγική

3.1. Η ιστορία της Μουσειοπαιδαγωγικής

Η βασική ιδέα, πάνω στην οποία θεμελιώθηκε η Μουσειοπαιδαγωγική και προβλήθηκε ήδη από το 19^ο αιώνα είναι ότι, τα Μουσεία δεν πρέπει να απευθύνονται μόνο σε ενήλικους (Βαϊνά, 1997). Η πορεία της Μουσειοπαιδαγωγικής στη χώρα μας είναι ενδιαφέρουσα. Διαγράφονται νέες προοπτικές για τη σύνδεση Μουσείου και Σχολείου, στις αρχές του 21^{ου} αιώνα. Το Μουσείο Μπενάκη είναι το πρώτο που οργάνωσε μουσειοπαιδαγωγική δραστηριότητα με τίτλο «Εκπαιδευτικά Προγράμματα στην Ελλάδα» (Κουβέλη, 2000).

Είναι αξιοσημείωτο ότι, τα περισσότερα Εκπαιδευτικά Προγράμματα, στην Ελλάδα, ξεκίνησαν με ατομική πρωτοβουλία. Άτομα που εργάζονταν και συνεχίζουν να εργάζονται στα Μουσεία μας και στο Υπουργείο Πολιτισμού, από νωρίς «υποψιασμένοι» για το νέο Μουσείο και τη σχέση του με το σχολείο, με ζωηρό ενδιαφέρον και ενθουσιασμό, έγιναν «αυτοδίδακτοι», συντελεστές των Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων στην Ελλάδα και κατά συνέπεια της Μουσειοπαιδαγωγικής.

Το Ελληνικό Τμήμα του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (International Council of Museum -ICOM) ανέλαβε μια σειρά συγκεκριμένων πρωτοβουλιών, αμέσως μετά την ίδρυση του το (1983). Αρχικά δημιουργήθηκε μια ομάδα εργασίας αποτελούμενη από πέντε υπεύθυνους των Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων των Ελληνικών Μουσείων, με σκοπό την αλληλογνωριμία και την ανταλλαγή απόψεων για κοινά προβλήματα και προοπτικές, σε μια εποχή που η εκπαιδευτική λειτουργία των Μουσείων δεν ήταν αυτονόητη. Το 1987, με τον εορτασμό της Παγκόσμιας Ημέρας των Μουσείων η οποία αφιερώθηκε στην Μουσειοπαιδαγωγική, έγινε η πρώτη προσπάθεια να έρθουν σε επαφή οι εργαζόμενοι στα Μουσεία και το ευρύ κοινό μπροστά σε νέους ορίζοντες (Χατζηνικολάου, 2002).

3.2 Ορισμός Μουσειοπαιδαγωγικής

Πολλά είναι τα μουσεία, σε παγκόσμιο επίπεδο, που στοχεύουν στην προσέλκυση του κοινού και κυρίως των νεαρών ομάδων. Τα τελευταία χρόνια έχει ξεκινήσει ένας διάλογος μεταξύ παιδαγωγικής και μουσειολογίας που οδήγησε στη δημιουργία ενός νέου επιστημονικού πεδίου και στη γέννηση ενός νέου όρου, της μουσειοπαιδαγωγικής. Αυτή η ζεύξη οφείλεται στο «άνοιγμα» των μουσείων προς την κοινωνία, τα σχολεία και άλλους φορείς (εκπαιδευτικούς και μη) αλλά και το παράλληλο ενδιαφέρον του κοινού για τα μουσεία και τους χώρους πολιτισμικής αναφοράς (Νάκου, 2001).

Συγκεκριμένα στα τέλη του 20^{ου} αιώνα λόγω της αναγνώρισης της ιδιαιτερότητας που παρουσιάζει το μουσείο ως χώρος εκπαίδευσης, διαμορφώθηκε η μουσειοπαιδαγωγική ως ξεχωριστό πεδίο έρευνας (Hooper-Greenhill, 1994). «Η σύγχρονη παιδαγωγική επιστήμη, συναντάται εν πολλοίς με τα θεωρητικά σχήματα της σύγχρονης μουσειολογίας και η θεωρητική διασύνδεσή τους μπορεί να υλοποιηθεί σε πρακτικό επίπεδο στο πλαίσιο της μουσειοπαιδαγωγικής» (Σκορδούλης, 2013).

Στη χώρα μας ο διάλογος για τη Μουσειακή Αγωγή άνοιξε με καθυστέρηση στα τέλη της δεκαετίας του 1980 (Χαντζηνικολάου, 2002). Τις επόμενες δύο δεκαετίες ενισχύθηκε μέσα από πρωτοβουλίες διεθνών Επιτροπών, όπως της UNESCO, του Ελληνικού Τμήματος του ICOM και του Τμήματος Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας του Υπουργείου Πολιτισμού (Γρόσδος, 1994).

3.3 Ο ρόλος της Μουσειοπαιδαγωγικής

Το ρόλο της Μουσειοπαιδαγωγικής στο σύγχρονο μουσείο έχει εξετάσει η μελέτη της Νικονάνου (2005). Η ίδια, στην τελευταία της έρευνας (2010) προσπαθεί να αναδείξει την αλληλεπίδραση της Μουσειοπαιδαγωγικής και των επιστημονικών κατευθύνσεων της Μουσειολογίας και της Μουσειογραφίας. Μέσα από αυτή τη σχέση γίνεται κατανοητή η φυσιογνωμία και οι τρόποι σύνδεσης της θεωρίας με την πράξη στο σύγχρονο μουσείο.

Η μουσειοπαιδαγωγική είναι ένας νέος τομέας της παιδαγωγικής, που συνδέεται με την σύγχρονη παιδαγωγική που επαναπροσδιορίζει τις γενικές αρχές, τους στόχους της εκπαίδευσης, τις διδακτικές μεθόδους και τις τεχνικές αξιολόγησης με βάση τα πορίσματα της παιδαγωγικής έρευνας, της ψυχολογίας, της κοινωνιολογίας, της θεωρίας της επικοινωνίας και της ερμηνείας (Νάκου, 2001). Οι σύγχρονες παιδαγωγικές αντιλήψεις που επηρέασαν και τη μουσειοπαιδαγωγική υποστηρίζουν ότι: α) ο άνθρωπος καθορίζεται αφενός από τις σχέσεις του με τους άλλους ανθρώπους και αφετέρου από τις σχέσεις του με το περιβάλλον του, φυσικό, κοινωνικό, ιστορικό, πολιτισμικό β) η γνώση δεν παρέχεται αλλά δομείται και γ) η κατάκτηση της γνώσης γίνεται με τρόπο βιωματικό. Με την έννοια αυτή «η μουσειοπαιδαγωγική μπορεί να εμπλουτίσει τη σχολική εκπαίδευση, μετατοπίζοντας την εκπαιδευτική διαδικασία εκτός των τειχών του σχολείου και συνδέοντάς τη με τον ευρύτερο κοινωνικό, πολιτισμικό και φυσικό περιβάλλον» (Νάκου, 2001).

Αντικείμενό της είναι η επιστημονική διερεύνηση των παιδαγωγικών και μουσειολογικών αρχών και όρων που διέπουν την πολιτιστική και εκπαιδευτική πολιτική των μουσείων και καθορίζουν το πλαίσιο για τον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την αξιολόγηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων που αποσκοπούν να καλλιεργούν στα άτομα και τις κοινωνικές ομάδες, ανεξάρτητα από προέλευση, ικανότητες και ηλικία, δεξιότητες για πολύπλευρη δημιουργική αξιοποίηση του υλικού πολιτισμού γενικά και των μουσείων ειδικότερα. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα σχεδιάζονται, εφαρμόζονται και αξιολογούνται από τους υπεύθυνους της μουσειοπαιδαγωγικής για να διευκολύνονται τα άτομα όλων των ηλικιών στην προσέγγιση και την κατανόηση των μουσείων και γενικότερα του υλικού πολιτισμού, με σκοπό την ανάπτυξη δεξιοτήτων που άπτονται του αισθητικού, συναισθηματικού και κοινωνικού τομέα αλλά και την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης και των κωδίκων επικοινωνίας (Νάκου, 2001).

3.4 Σκοπός-Στόχοι της Μουσειοπαιδαγωγικής

Σκοπός της μουσειοπαιδαγωγικής μέσω της αξιοποίησης των μουσειοπαιδαγωγικών προγραμμάτων και της ανάλογης μεθοδολογίας είναι η

καλλιέργεια της καλαισθησίας και του συναισθηματικού κόσμου του ατόμου η οποία με τη σειρά της θα συμβάλλει σε μια καλύτερη ποιότητα της καθημερινής ζωής όχι μόνο σε προσωπικό επίπεδο αλλά και συνολικά στην κοινωνία. «Η Μουσειοπαιδαγωγική Εκπαίδευση των Μουσείων στηρίζεται στα δεδομένα της τέχνης, της αισθητικής και του πολιτισμού και μελετά, ερευνά και προάγει την επικοινωνία μέσα από ένα εμπλουτισμένο εκπαιδευτικό περιβάλλον του Μουσείου» (Δεληγιάννης, 1999).

Η Μουσειοπαιδαγωγική αφορά τόσο την εξερεύνηση του εσωτερικού κόσμου και την προσωπική έκφραση, όσο και την συλλογική δράση και την αρμονική συνεργασία μιας ομάδας. Η ανάπτυξη της προσωπικότητας του κάθε παιδιού συγχρόνως με την αίσθηση ότι κάθε άτομο ανήκει σε μια ομάδα είναι ένας πολύ σημαντικός στόχος της παιδείας, αλλά και μια ανάγκη του ίδιου του παιδιού. Ο μουσειοπαιδαγωγός που θα δουλέψει σε αυτή την κατεύθυνση, θα μπορέσει να αποδείξει τόσο μακροπρόθεσμα όσο και βραχυπρόθεσμα, ότι:

- Η κατάκτηση της γνώσης και των δεξιοτήτων γίνεται αβίαστα και ελεύθερα χωρίς εξαναγκασμούς
- Η ομαδική-συλλογική δράση αναπτύσσει νέες σχέσεις εμπιστοσύνης και αλληλοεκτίμησης ανάμεσα στα παιδιά
- Η σχέση εμπιστοσύνης και αγάπης με το δάσκαλο χτίζεται μέσα από το σεβασμό της προσωπικότητας του παιδιού
- Η ελευθερία της έκφρασης στο χώρο του Μουσείου κάνει την εκπαιδευτική διαδικασία πιο αποτελεσματική και φέρνει το Μουσείο κοντά στο παιδί
- Το μουσείο εκπληρώνει τις ανάγκες και τις προσδοκίες των παιδιών για μια ελεύθερη χωρίς περιορισμούς μάθηση
- Ευαισθητοποιεί τα παιδιά στη μορφωτική και καλλιτεχνική αξία των έργων του παρελθόντος και του παρόντος
- Βοηθά στην εξέλιξη της προσωπικότητας του παιδιού, με ιδιαίτερη έμφαση στην πνευματική και ηθική του αυτονομία
- Προσφέρει ευκαιρίες για ανάπτυξη κοινωνικής συμπεριφοράς
- Συντελεί στο άνοιγμα και επικοινωνία του σχολείου με τον κόσμο
- Ωθεί στην αισθητική, καλλιτεχνική ή επιστημονική καλλιέργεια των παιδιών
- Αναπτύσσει τους κύριους μηχανισμούς της δημιουργικότητά τους

- Διευκολύνει τους μαθητές/επισκέπτες να συλλάβουν τη διαχρονικότητα της ανθρώπινης δημιουργίας και την εξέλιξη των φυσικών νόμων
- Μέσω του πλούτου της τέχνης και των δημιουργημάτων του ανθρώπου σε διάφορες εποχές, τα παιδιά εμπλουτίζουν τον παραστατικό τους κύκλο και διαμορφώνουν το αισθητικό τους κριτήριο
- Δίνει με ενδιαφέροντα και πολυποίκιλο τρόπο την πληροφόρηση
- Προσφέρει ευκαιρίες στα παιδιά να επινοήσουν και να ταυτιστούν με τον τεχνίτη, καλλιτέχνη ή επιστήμονα και εντέλει να δραματοποιήσουν τις σκηνές
- Οδηγεί τα παιδιά να αποκτήσουν γνώσεις για την ιστορία και την κληρονομιά του τόπου τους, αλλά συγχρόνως να σεβαστούν και να τα εκτιμήσουν τον πλούτο άλλων πολιτισμών (πολυπολιτισμική παιδεία)
- Βοηθά στην κυκλοφοριακή διαπαιδαγώγηση, στον επαγγελματικό προσανατολισμό, στην εικαστική, μουσική, θεατρική αγωγή και γενικότερα εμπλέκεται σε πολλά γνωστικά πεδία
- Παρακινεί και αφυπνίζει την περιέργεια των παιδιών για να οδηγηθούν στη μάθηση
- Καλλιεργεί τη συγκέντρωση, την παρατηρητικότητα, τη μεθοδικότητα αλλά και την δημιουργική ικανότητα

Με τις επισκέψεις στα Μουσεία, επιδιώκεται η άμεση επαφή του παιδιού με το Μουσείο, διασύνδεση του σχολείου με το Μουσείο, η επαφή του δασκάλου με το χώρο του Μουσείου και η επαφή του μουσειοπαιδαγωγού με το παιδί (Άλκηστις, 1995).

3.5 Μεθοδολογία της Μουσειοπαιδαγωγικής

Η μάθηση στο Μουσείο διαφέρει από τη μάθηση στο σχολείο γιατί είναι προαιρετική. Επιπλέον επηρεάζεται από την κοινωνική ομάδα που πραγματοποιεί επίσκεψη στο χώρο του Μουσείου και από τα αντικείμενα των συλλογών. Η διδακτική μεθοδολογία της Μουσειοπαιδαγωγικής στηρίζεται στα αντικείμενα. Τα αντικείμενα «δεν μιλούν» από μόνα τους, χρειάζονται ερμηνεία. Η ερμηνεία των αντικειμένων πρέπει να λαμβάνει υπόψη της, την συγκεκριμένη ομάδα επισκεπτών στην οποία απευθύνεται. Διαφορετικές ομάδες ερμηνεύουν τον κόσμο του Μουσείου με διαφορετικό τρόπο.

Κάποιες από τις θέσεις που νομιμοποιούν την Μουσειοπαιδαγωγική είναι:

1. Ότι στο Μουσείο εξασφαλίζεται αυτό που ονομάζουμε «μάθηση από πρώτο χέρι»
2. Τα μουσειακά εκθέματα είναι «πρωτογενείς ιστορικές πηγές»
3. Αξιοποιείται, τέλος, η «αυτενεργός» μάθηση, πράγμα που δεν συμβαίνει συχνά στον καθημερινό χώρο μάθησης, δηλαδή στο σχολείο.

«Το μουσείο περιέχει επιστημονική και τεκμηριωμένη γνώση, αλλά διαθέτει και τη δυνατότητα αυθεντικής βιωματικής γνώσης» (Ζαφειράκου, 2000). Ένα μουσειοπαιδαγωγικό πρόγραμμα δεν είναι απλά και μόνο μια ξενάγηση για παιδιά στο μουσειακό χώρο καθώς δεν βασίζεται στο μονόλογο, αλλά προϋποθέτει την ουσιαστική εμπλοκή των μαθητών μέσα από την ενεργοποίηση της σκέψης, των αισθήσεων και της φαντασίας τους. Πρόκειται για μια δυναμική εκπαιδευτική διαδικασία, που απαιτεί ολοκληρωμένο σχεδιασμό και επιλογή εκείνων των κατάλληλων παιδαγωγικών μέσων-εργαλείων που θα υπηρετούν τους στόχους της (Βαϊνά, 1997). Ο εκπαιδευτικός της τάξης είναι αρωγός της όλης προσπάθειας συμβάλλοντας στην εφαρμογή και ολοκλήρωση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Δεν μπορεί να αντικατασταθεί και δεν επιδιώκεται να αντικατασταθεί από το μουσείο, του δίνεται όμως η δυνατότητα να εκμεταλλευθεί και να αξιοποιήσει τα μουσειακά εκθέματα για τους σκοπούς της μάθησης (Δάλκος, 2000).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4. Μουσειοπαιδαγωγός

4.1. Ο ρόλος του Μουσειοπαιδαγωγού

Η δραστηριοποίηση των μουσείων στην κατεύθυνση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων με την παράλληλη λειτουργία εργαστηρίων (εικαστικών, θεατρικού παιχνιδιού, κίνησης) δημιούργησε και την ανάγκη συνεργασίας με ανθρώπους που έχουν την ευθύνη της πραγματοποίησης τόσο των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, όσο και της λειτουργίας των εργαστηρίων. Οι άνθρωποι αυτοί ονομάζονται «εμπυχωτές» ή «ερμηνευτές» ή «μουσειοπαιδαγωγοί». Ο μουσειοπαιδαγωγός είναι ο παιδαγωγός του μουσείου, ο άνθρωπος που οργανώνει ένα πρόγραμμα και που, απαραίτητα, πρέπει να διαθέτει τις αρετές του εκπαιδευτικού, κυρίως αν πρόκειται να απευθυνθεί σε ομάδες κοινού σχολικής ηλικίας.

Για την ελληνική πραγματικότητα ο μουσειοπαιδαγωγός καλείται να σχεδιάσει εκπαιδευτικά προγράμματα, αλλά και να τα υλοποιήσει ο ίδιος. «Αυτό το εγχείρημα είναι πράγματι πολύ πιο δύσκολο και υπεύθυνο» (Μυρογιάννη, 1999). Ο μουσειοπαιδαγωγός στην περίπτωση αυτή καλείται να συντάξει το φάκελο υλικού που θα δοθεί στους μαθητές και επιπλέον, να απευθυνθεί στους εκπαιδευτικούς προκειμένου να τους παρακινήσει να αναλάβουν ρόλο, για την περαιτέρω επεξεργασία του θέματος στο σχολείο. Αν μάλιστα, το εκπαιδευτικό πρόγραμμα περιλαμβάνει και τη λειτουργία εργαστηρίου, τότε ο μουσειοπαιδαγωγός πρέπει να διαθέτει και επιπλέον ειδικές ικανότητες-δεξιότητες.

Επίσης, ο μουσειοπαιδαγωγός που υλοποιεί ένα πρόγραμμα, πρέπει σε καθημερινή βάση και σε σύντομο χρονικό διάστημα να αναπτύσσει σχέσεις εμπιστοσύνης με την ομάδα των μαθητών και να προσαρμόζει το πρόγραμμα στις ιδιαιτερότητες της ομάδας αυτής. Για το λόγο αυτό αφενός τα προγράμματα οφείλουν να είναι ευέλικτα, ελκυστικά και να προκαλούν την ενεργό συμμετοχή της ομάδας και αφετέρου οι μουσειοπαιδαγωγοί να είναι πρόσωπα ειδικά εκπαιδευμένα και κατάλληλα για να ανταποκριθούν στο ρόλο τους (Μυρογιάννη, 1999).

Ο Μουσειοπαιδαγωγός διευκολύνει την ενεργό συμμετοχή στη μάθηση με τη χρήση και εξέταση των αντικειμένων, και με συζητήσεις που σχετίζονται με

συγκεκριμένες εμπειρίες. Σύμφωνα με τον Hooper-Greenhill (1991) ο ιδανικός μουσειοπαιδαγωγός θα πρέπει:

- Να έχει επιτυχή εμπειρία διδασκαλίας στην πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια, τριτοβάθμια εκπαίδευση.
- Να έχει γενική μόρφωση.
- Να έχει πλήρη γνώση των συλλογών του Μουσείου, μουσειακές σπουδές και μουσειακή εμπειρία.
- Πρέπει να είναι ένας καλός πληροφοριοδότης, με επικοινωνιακές δεξιότητες και εξοικείωση σε όλα τα μέσα, συμπεριλαμβανομένων των οπτικοακουστικών μέσων και των εκθέσεων.
- Να είναι σε θέση να συνεργαστεί με διαφορετικούς ειδικούς.

Ο μουσειοπαιδαγωγός, όπως και ο εκπαιδευτικός «επωμίζεται, πέρα από την μετάδοση γνώσεων, μεταξύ άλλων και το έργο μετάδοσης αξιών, στάσεων, τρόπου ζωής και θέασης του κόσμου» (Βέμη, 1999)

Σύμφωνα με τον Δ. Δεληγιάννη (1999) «Οι μουσειοπαιδαγωγοί του μέλλοντος καλούνται να συνεκτιμήσουν και την παράμετρο της πολιτικής για την εκπαίδευση στο Μουσείο. Θα χρειαστεί να σχεδιαστούν νέα πλαίσια επιστημονικής έρευνας, ανάπτυξης τεχνογνωσίας, διαρκούς ενημέρωσης και αξιοποίησης της διεπιστημονικής συνεργασίας, στατικές μελέτες και ολοκληρωμένο μεθοδολογικό πλαίσιο, που θα δίνει απαντήσεις στα σύγχρονα προβλήματα των πολιτών από τις διεθνείς πολιτιστικές ανακατατάξεις» (Δεληγιάννης & Μπίχτα, 1999).

4.2 Ο ρόλος του δασκάλου ως Μουσειοπαιδαγωγού

Στη χώρα μας είναι γεγονός ότι, οι εκπαιδευτικοί καλούνται να διδάξουν θέματα τέχνης και πολιτισμού και να ανταποκριθούν στα νέα Αναλυτικά Προγράμματα χωρίς την απαραίτητη επιμόρφωση και επιστημονική κατάρτιση. Οι γνώσεις που διαθέτουν είναι καθαρά εμπειρικές και προέρχονται από το προσωπικό τους ενδιαφέρον ή από επιμορφωτικά σεμινάρια διάφορων πολιτισμικών φορέων. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών είναι το πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ. Ο δάσκαλος επιμορφώνεται προκειμένου να μπορεί να λειτουργεί διδακτικά

πολύπλευρα, αξιοποιώντας στην καθημερινή διδακτική του λειτουργία τις ειδικές αλλά και εγκυκλοπαιδικές του γνώσεις, καθώς και στοιχεία (Παΐζης, 2002):

- Από τη μουσική και την κίνηση
- Από το θεατρικό παιχνίδι
- Από τα εικαστικά

Η διδασκαλία των γνωστικών αντικειμένων σύμφωνα με το Αναλυτικό Πρόγραμμα πρέπει να πλουτίζεται με δραστηριότητες από τις τέχνες και τη δημιουργική έκφραση. Το χαρτί, οι μπογιές, η φωτογραφική μηχανή, το θεατρικό παιχνίδι, το κασετόφωνο, το τραγούδι και η κίνηση γίνονται εργαλεία προσέγγισης του κάθε μαθήματος, της κάθε ενότητας. Με αυτόν τον τρόπο το μάθημα του μπορεί να γίνει ελκυστικό, απρόβλεπτο και ζωντανό, καθώς παντού, όπου υπάρχουν τέτοιου είδους δραστηριότητες, έχουν κερδίσει την ενθουσιώδη συμμετοχή δασκάλων και μαθητών. Η εξοικείωση των εκπαιδευτικών με τη μέθοδο του σχεδιασμού δραστηριοτήτων που θα συνδέουν την διδακτική τους ύλη με τη γύρω τους πολιτισμική κληρονομιά, είναι σκόπιμο να γίνεται στο πλαίσιο της κατάρτισης και επιστημονικής τους εξειδίκευσης (Χατζηασλάνη, 1994 & Βέμη, 1995).

Τα τελευταία χρόνια τα πολιτιστικά κέντρα και δημιουργικά εργαστήρια ανθούν και στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση προσελκύοντας πολλά παιδιά. Οι εκπαιδευτικοί έχουν σταδιακά αποδεχθεί μια αλλαγή νοοτροπίας και ψάχνουν ευκαιρίες να δοκιμάσουν μια πιο σύγχρονη και πιο δημιουργική πράξη (Κουβέλη, 2000).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5. Εκπαιδευτικά Προγράμματα

5.1. Εκπαιδευτικά προγράμματα μουσείων. Μια κατεξοχήν μουσειοπαιδαγωγική δραστηριότητα

Στην Ελλάδα το Μουσείο Μπενάκη μέσω των εκπαιδευτικών του προγραμμάτων έκαναν δειλά τα πρώτα τους βήματα στο χώρο της Μουσειοπαιδαγωγικής από το 1978. Από τότε έως σήμερα πολλά πράγματα έχουν διαφοροποιηθεί τόσο από την πλευρά του Μουσείου όσο και από την πλευρά του Σχολείου, με αποτέλεσμα η συνεργασία τους να έχει εδραιωθεί σε μονιμότερες βάσεις (Πίνη, 2002).

Το σημερινό Μουσείο ανοίγει τις πόρτες του στο κοινό, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες και τις δυνατότητές του κάθε μαθητή ξεχωριστά. Το παιδί, ο γονιός, η οικογένεια, ο δάσκαλος, η τάξη είναι η αφετηρία για την επικοινωνία του Μουσείου με το κοινό. Τα Εκπαιδευτικά Προγράμματα είναι ο συνδεδεμένος κρίκος. Θεωρείται επιτακτική η ανάγκη οργάνωσης Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων στα μουσεία και γενικά στους χώρους πολιτισμικής αναφοράς για να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις μιας λειτουργικής σύνδεσης Μουσείου και Σχολείου (Χατζηνικολάου, 2002).

Το Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα είναι μια εκπαιδευτική διαδικασία που επιδιώκει την εξοικείωση με το Μουσείο, την ανάπτυξη των ικανοτήτων του κοινού και τον εφοδιασμό του, με τρόπους για ανεξάρτητη ενεργητική μάθηση (Πίνη, 2002). Ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα εξαρτάται από:

- Την θεματική προσέγγιση
- Την προσαρμογή στις ανάγκες και τις δυνατότητες του κοινού
- Τη σύνδεση με το αναλυτικό πρόγραμμα
- Τις δυνατότητες και τους περιορισμούς του συγκεκριμένου χώρου

Οι Κόκκοτας και Πλακίτση (2005) υποστηρίζουν ότι οι σύγχρονες «γέφυρες» Σχολείων και Μουσείων είναι τα Εκπαιδευτικά Προγράμματα (Ε.Π.). Τα Εκπαιδευτικά Προγράμματα διαφέρουν τόσο από την απλή επίσκεψη-θέαση των εκθεμάτων του Μουσείου αλλά και από την ξενάγηση (επίσκεψη όπου παρεμβάλλεται ο λόγος/αφήγηση).

Αποτελούν:

- Ολοκληρωμένα σχέδια εργασίας

- Βασίζονται σε ολοκληρωμένα δίκτυα αναλυτικού προγράμματος
- Περιλαμβάνουν δημιουργικές αλληλεπιδράσεις δραστηριότητες
- Διασυνδέονται με την τυπική εκπαίδευση και το επίσημο Αναλυτικό Πρόγραμμα με δραστηριότητες, «πριν», «κατά» και «μετά» την εφαρμογή τους στο χώρο του Μουσείου.

Μορφές εκπ/κών προγραμμάτων:

- Τελείως «ανοιχτές» δημιουργικές ανακαλυπτικές δραστηριότητες με έναν στόχο
- Ημιδομημένα Εκπαιδευτικά Προγράμματα

Επίσης, μπορεί να είναι:

- Διεπιστημονικά
- Θεματικά
- Πολυθεματικά
- Διαθεματικά
- Ερευνητικά-αξιολογικά

5.2 Σκοπός – Στόχοι Εκπαιδευτικών προγραμμάτων μουσείων

5.2.1 Σκοπός

Σκοπός των Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων των Μουσείων είναι η πρόσβαση στην πληροφορία και η χρήση κατανοητών και ευανάγνωστων όρων, που διευκολύνουν την προσέγγιση εκθέματος – επισκέπτη. Σημαντικός παραμένει και ο ρόλος των εκπαιδευτικών που καλούνται να πλαισιώνουν τα μαθήματά τους με στοιχεία προερχόμενα από το υλικό, που το Μουσείο συντάσσει ή εκδίδει.

5.2.2 Στόχοι

Στόχοι των Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων είναι:

- Να εξοικειωθούν τα παιδιά με το μουσειακό χώρο, το έργο τέχνης, την πολιτιστική ή και τεχνολογική κληρονομιά του τόπου μας.
- Να γίνει η επίσκεψη στο Μουσείο μια ευχάριστη εμπειρία προσαρμοσμένη στις ανάγκες και τις δυνατότητες των παιδιών. Τα παιδιά συνεργαζόμενα

μεταξύ τους και με την βοήθεια του μουσειοπαιδαγωγού, συζητούν, κινούνται ελεύθερα στο χώρο, ανταλλάσσουν ιδέες, εμπειρίες και εκφράζουν τις απορίες τους.

- Να αναπτυχθούν οι ικανότητες των παιδιών για παρατήρηση, έρευνα και κατανόηση των αντικειμένων του μουσειακού χώρου.
- Να αποκτήσουν ικανότητες αυτόνομης και ανεξάρτητης μελέτης των εκθεμάτων, χρήσιμες και σε επόμενες επισκέψεις.

Το Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα συνεπάγεται ανακάλυψη της γνώσης-συμμετοχή-συνεργασία. Η μάθηση πρέπει να είναι ενεργητική. Όχι συσσώρευση στείρας γνώσης, αλλά ανάπτυξη μιας σχέσης μεταξύ παιδιού και μνημείου, μέσα στο φυσικό του περιβάλλον, τοποθέτηση του μνημείου μέσα στο χρόνο (πράγμα για το οποίο τα παιδιά έχουν συχνά δυσκολίες), σύνδεση του μνημείου με την σημερινή ζωή, ανάπτυξη πρωτοβουλίας, δημιουργικότητας και φαντασίας του παιδιού (Χρυσουλάκη, 1997).

Πρέπει να προσφέρουμε μάθηση στο παιδί μέσα από ολοκληρωμένες εμπειρίες και όχι μεμονωμένες δραστηριότητες-δεξιότητες, που βρίσκονται μακριά από την καθημερινή του ζωή και τα ενδιαφέροντά του. Το παιδί κατανοεί και εμπεδώνει τις έννοιες, μόνο όταν αξιολογεί τις εμπειρίες του έχει προσωπικά κίνητρα για το αντικείμενο της μάθησης και οι δεξιότητες που χρησιμοποιεί απορρέουν από τις αναπτυξιακές του δυνατότητες (Καλεσοπούλου, 1999).

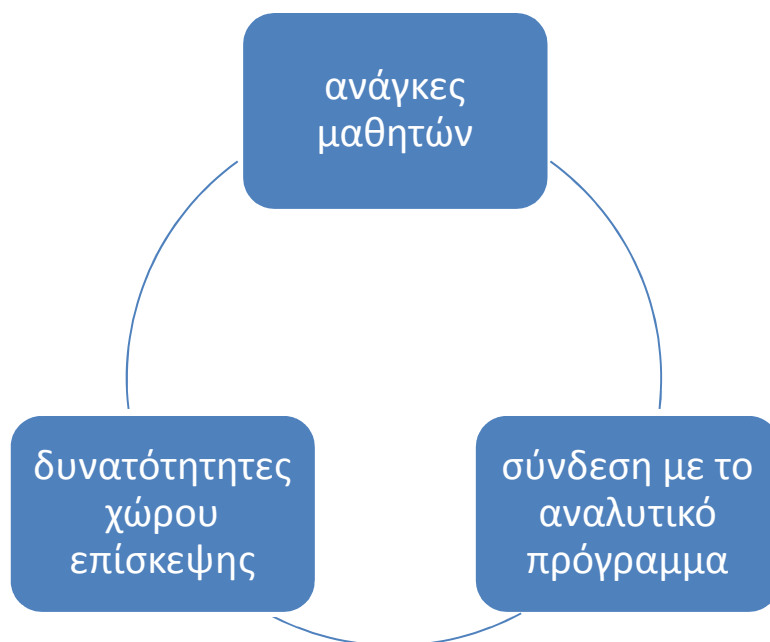
5.3 Στάδια σχεδιασμού Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων

- 1) Προετοιμασία και προκαταρκτική μελέτη τόσο του θέματος όσο και της ομάδας που απευθύνεται.
- 2) Καθορισμός σκοπών, στόχων
- 3) Επιλογή Μουσείου, έκθεσης και μέσων επικοινωνίας
- 4) Χρονοδιάγραμμα για την επίσκεψη
- 5) Επιλογή τρόπου ερμηνείας
- 6) Διεξαγωγή του προγράμματος
- 7) Αξιολόγηση

Ο σχεδιασμός του Εκπαιδευτικού Προγράμματος βασίζεται σε τέσσερις παραμέτρους:

- 1) Σύνδεση με το Αναλυτικό Πρόγραμμα, ώστε να συμπληρώνει επικουρικά τη σχολική διδασκαλία αλλά και να συμβαδίζει με το επίπεδο των γνώσεων και την αντιληπτική ικανότητα των μαθητών στη συγκεκριμένη ηλικία.
- 2) Προσαρμογή στο επίπεδο και τα ενδιαφέροντα του κοινού. Κάθε άνθρωπος προέρχεται από διαφορετικό κοινωνικοπολιτισμικό επίπεδο και έχει τα δικά του ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, που θα πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη κατά τον σχεδιασμό και τη διεξαγωγή του Εκπαιδευτικού Προγράμματος.
- 3) Εξέταση της καταλληλότητας του χώρου. Ανάλογα με τις δυνατότητες και τους περιορισμούς του χώρου καθορίζονται σε μεγάλο βαθμό το είδος των δραστηριοτήτων που θα επιλέγουν για την ανάπτυξη του θέματος, όπως και τα όρια που πρέπει να τηρηθούν για μια ασφαλή και ευχάριστη επίσκεψη.
- 4) Η προκαθορισμένη διάρκεια του Εκπαιδευτικού Προγράμματος, αλλά και η ανάγκη για καλύτερη επεξεργασία των ερεθισμάτων και κατάκτηση των νέων γνώσεων που αποκτά κανείς στο Μουσείο, απαιτεί την επιλογή συγκεκριμένου θέματος, με το οποίο θα ασχοληθεί η ομάδα θέτοντας σαφείς στόχους (Μουσούρη, 2000).

Οι αρχές του σχεδιασμού μια εκπαιδευτικής μουσειακής δράσης αποτυπώνονται σχηματικά (Μουρατιάν, Ζ. 1995)

Κάθε εκπαιδευτικός είναι σε θέση να γνωρίζει καλύτερα από όλους τις γνωστικές και ψυχοσυναισθηματικές ανάγκες των μαθητών του και ως εκ τούτου είναι πλέον κατάλληλος να οργανώσει και να σχεδιάσει δράσεις που να απευθύνονται στις ιδιαίτερες γνώσεις, τα ενδιαφέροντα, τις εμπειρίες και τα βιώματά και την πολιτισμική ταυτότητα των μαθητών. Με αυτό τον τρόπο δημιουργούνται οι κατάλληλες προϋποθέσεις για την αποτελεσματικότητα του προγράμματος. Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει λοιπόν να έχει το ρόλο του διαμεσολαβητή της πολιτισμικής και εκπαιδευτικής εμπειρίας.

5.4 Επιδιώξεις και αποτελέσματα εκπαιδευτικών προγραμμάτων μουσείων

Στα πλαίσια των δράσεων τους, τα Τμήματα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων των Μουσείων σχεδιάζουν και πραγματοποιούν εκπαιδευτικά προγράμματα μέσω των οποίων προσπαθούν να μετατρέψουν την επίσκεψη στο μουσείο από απλή εκπαιδευτική «απόδραση» σε γόνιμη και ευχάριστη εκπαιδευτική περιπέτεια ανακάλυψης ενός νέου κόσμου. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα στοχεύουν στο να εξοικειώσουν τα παιδιά με το μουσειακό χώρο, να κινήσουν το ενδιαφέρον για τα εκθέματα, αλλά και να αναπτύξουν τις δυνατότητες και δεξιότητες των παιδιών. Η φιλοσοφία τους είναι να ευαισθητοποιήσουν τα παιδιά σε θέματα γύρω από την πολιτισμική τους κληρονομιά, την ερμηνεία της, την κατανόηση και την προστασία της και να εμφυτέψουν σε αυτά το σποράκι της περιέργειας και της ανακάλυψης του θαυμαστού κόσμου του μουσείου. Η παρουσίαση των εκθεμάτων του μουσείου είναι παιδοκεντρική και η προσέγγιση βιωματική-ενεργητική. Αξιοποιείται η προηγούμενη γνώση και η νέα γνώση που αποκτάται συνδέεται με τη σχολική γνώση και την σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα.

Μέσα στο χώρο του μουσείου με την εμπλοκή των παιδιών στις δραστηριότητες των εκπαιδευτικών προγραμμάτων αναπτύσσεται η δημιουργικότητα, η κριτική σκέψη, η πρωτοβουλία, η αυτονομία, η κοινωνικότητα τους. Βασικό μέλημα των εκπαιδευτικών προγραμμάτων δεν είναι να επιβάλλουν τη γνώση, αλλά να οδηγήσουν

το παιδί στην ανακάλυψή της. Το παιδί μαθαίνει πώς να μαθαίνει και στην πορεία είναι σε θέση να εντοπίζει και να εξερευνάει μόνος του τα εκθέματα του μουσείου αποκομίζοντας πολύτιμες γνώσεις. Ενεργοποιώντας όλες τις αισθήσεις τους, την αντίληψη και τη φαντασία τα παιδιά ανακαλύπτουν την πληροφορία αλλά και τη μαγεία που κρύβει το κάθε έκθεμα. Το μουσείο «ζωντανεύει», γίνεται ενδιαφέρον, προβάλλει ερωτήματα και προβληματισμούς (Νάκου, 2001).

Η ενεργό-βιωματική μάθηση επιτυγχάνεται μέσα από ομαδοσυνεργατικές δραστηριότητες και παιχνίδια βασισμένα στην εκάστοτε θεματολογία του μουσείου. Στην ηλικία αυτή τα παιδιά μαθαίνουν και καταλαβαίνουν τον κόσμο τους μέσα από το παιχνίδι. Για το λόγο αυτό, χρήσιμο είναι να γίνεται προσπάθεια ενσωμάτωσης φυσικών εννοιών στο παιχνίδι, στην επαφή με το υλικό και στον πειραματισμό. Επιπλέον, σημαντικό είναι ο παιγνιώδης τρόπος ανακάλυψης της γνώσης να προϋποθέτει την κίνηση των μαθητών και την ισότιμη συμμετοχή όλων (Δάλκος, 2000).

Η βιωματική αυτή διάσταση της μάθησης βασίζεται σε παιδαγωγικές και γνωστικές θεωρίες που ενστερνίζεται η σύγχρονη μουσειοπαιδαγωγική (Νάκου, 2001). Η νοητική ανάπτυξη των παιδιών επιτυγχάνεται με τη χρήση ολιστικών ή διεπιστημονικών μεθόδων και βιωματικών τεχνικών. Η γόνιμη προσέγγιση και αξιοποίηση των μουσείων έχει πολύπλευρα αποτελέσματα στην καλλιέργεια της παιδείας, γνώσεων και δεξιοτήτων.

Τα μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα συμπληρώνονται από τις εξωμουσειακές δραστηριότητες με το υλικό των συλλογών των Μουσείων (ομοιώματα, αντίγραφα, μουσειοσκευές, παιχνίδια) που βοηθούν τους μαθητές να συμπληρώσουν τις θεωρητικές γνώσεις τους, να προβληματιστούν πάνω στις σχέσεις των αιτίων και αποτελεσμάτων, να αναλύσουν την πορεία του πολιτιστικού φαινομένου και να καλλιεργήσουν τις πνευματικές, ψυχικές και σωματικές ικανότητες. (Γεωργιάδου-Κούντουρα, 1985).

5.5 Προϋποθέσεις ενός επιτυχημένου εκπαιδευτικού προγράμματος

Κλείνοντας θα θέλαμε να κάνουμε δυο επισημάνσεις για τους παράγοντες που συμβάλλουν στην επιτυχή έκβαση των μουσειοπαιδαγωγικών προγραμμάτων. Κατά

πρώτον είναι να διασφαλίζεται η ατομική και ομαδική, σωματική, διανοητική και ψυχική, αλλά και κοινωνική προσέγγιση και επεξεργασία του χώρου του μουσείου και η παραγωγή λόγου και δημιουργικού έργου από τα παιδιά, μέσα στα πλαίσια κοινωνικού διαλόγου, επικοινωνίας και ψυχαγωγίας.

Κατά δεύτερον, η μουσειακή αγωγή θα μπορούσε να λειτουργήσει επικουρικά ως ένας τομέας της σύγχρονης διδακτικής μεθοδολογίας και να εμπλουτίσει τη σχολική εκπαίδευση με το άνοιγμα της εκπαιδευτικής διαδικασίας και σε ένα μη τυπικά χαρακτηρισμένο σχολικό χώρο. Η μάθηση στο μουσείο έχει μια άτυπη και έμμεση μορφή και μπορεί να σχηματίσει μόνιμες τάσεις, έλξεις και απωθήσεις αλλά και παράλληλα να ενισχύσει την επιθυμία των παιδιών για κατάκτηση της γνώσης. Επίσης, τα εκπαιδευτικά προγράμματα θα ήταν καλό να σχεδιάζονται σύμφωνα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα του κοινού, τις δυνατότητες και τους περιορισμούς του χώρου και το Διαθεματικό Ενιαίο Πρόγραμμα Σπουδών. Είναι αποτέλεσμα διεπιστημονικής συνεργασίας και διαθεματικής προσέγγισης και υλοποιούνται από ερμηνευτές-εκπαιδευτικούς του Μουσείου (Νάκου, 2001).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

6. Βιωματική Μάθηση

6.1. Βιωματικότητα και εκπαίδευση

Οι βασικές αρχές της Μουσειοπαιδαγωγικής και ο σχεδιασμός των σύγχρονων προγραμμάτων εκπ/σης σε μουσεία, επιβάλλει την ενσωμάτωση ενεργητικών βιωματικών μεθόδων διδασκαλίας και μάθησης που δίνουν την δυνατότητα ενός ευχάριστου περιβάλλοντος ενώ παράλληλα ευνοούν την κοινωνική αλληλεπίδραση, την ανταλλαγή απόψεων, τη δημιουργικότητα και τη δυνατότητα έκφρασης προσωπικών ερμηνειών (Νικονάνου, 2002).

Η οικοδόμηση της σχολικής γνώσης θα πρέπει να στηρίζεται στα αντικείμενα , στο απτό περιβάλλον και στις εμπειρίες των παιδιών, καθώς και σε συζητήσεις, δραστηριότητες και σχέδια που υποκινούν το ενδιαφέρον και την έκπληξη, που

βοηθούν το παιδί να ανακαλύψει, να προβλέψει και να κατανοήσει ιδιότητες, σχέσεις και συσχετισμούς και τελικά να προχωρήσει σε γενικεύσεις. Οι μουσειακές εκπαιδευτικές δραστηριότητες οργανώνονται γύρω από τα αντικείμενα. Τα μουσεία προσφέρουν εμπειρίες που βασίζονται στην επαφή με τα αντικείμενα, τα οποία -σε αντίθεση με τον γραπτό λόγο- έχουν τη δύναμη να προκαλούν το έντονο ενδιαφέρον των μαθητών, καθώς ερεθίζουν τη φυσική περιέργεια και την εξερευνητική τους διάθεση. Η υλική υπόσταση των αντικειμένων παρέχει την αφετηρία για την κατανόηση των αφηρημένων εννοιών (Κύρδη, 2002).

6.2 Βιωματική Διδασκαλία και μουσείο

Βιώματα και βιωματικές καταστάσεις των παιδιών αποτελούν, σύμφωνα με τη βιωματική διδασκαλία, την αφετηρία της διδακτικής πράξης. Ο σχεδιασμός διδακτικών δραστηριοτήτων, που θα αναλαμβάνουν να καταστήσουν τα βιώματα αντικείμενο αναζήτησης και διδακτικής δράσης, πρέπει να είναι βασική επιδίωξη κάθε οργανισμού ή φορέα που έχει ως σκοπό την εκπαίδευση. Στη Βιωματική διδασκαλία οι άμεσες καταστάσεις και εμπειρίες είναι αυτές που σηματοδοτούν κατά κύριο λόγο τη διδακτική πράξη.

Στο χώρο της Βιωματικής-Επικοινωνιακής διδασκαλίας γίνεται πολύς λόγος για γνήσιες καταστάσεις από το κοινωνικό περιβάλλον. Επειδή μάλιστα οι γνήσιες κοινωνικές καταστάσεις και προβληματισμοί εξαντλούνται πολύ γρήγορα μέσα στην τάξη, είναι απαραίτητο ένα μεγάλο μέρος της σχολικής δραστηριότητας να μεταφέρεται έξω από το σχολείο, μέσα στην κοινωνία, όπως επίσης και να μπαίνει η ίδια η κοινωνία μέσα στο σχολείο. Αναφέρονται πολλά παιδαγωγικά εγχειρήματα σε παγκόσμια κλίμακα, όπου το σχολείο βγαίνει έξω από το σχολικό κτήριο και εντάσσει τις δραστηριότητες του στην κοινωνική ζωή. Τα παραδείγματα αυτά δείχνουν ως ένα βαθμό σε ποια κατεύθυνση θα πρέπει να στραφεί η δράση του σχολείου, ώστε να αγγίξει άμεσα βιωματικές καταστάσεις των παιδιών, όπως λ.χ. τα εγχειρήματα στη Φιλαδέλφεια των ΗΠΑ και την Τανζανία με επισκέψεις σχολείων σε μουσειακούς χώρους μέσω της υλοποίησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων (Χρυσ αφίδης, 1991).

Είναι καθοριστική η σημασία της χειρωνακτικής εργασίας ως αντίβαρο στο σχολείο της απομνημόνευσης και του βερμπαλισμού και πρέπει να δίνουν ιδιαίτερη

σημασία στην προσωπική συμβολή του ατόμου και την ενεργητική συμμετοχή του στα διδακτικά δρώμενα. Η αμεσότητα και η ύπαρξη σχέσης ανάμεσα στο διδακτέο και τον διδασκόμενο (μαθητή) αποτελούν βασική προϋπόθεση για κάθε γνήσια μαθησιακή προσπάθεια του σχολείου. Η αμεσότητα αυτή και η σχέση διδακτέου-διδασκόμενου υλοποιούνται μόνο μέσα στον κοινωνικό περίγυρο που κινείται και ζει το σχολείο.

Το μουσείο είναι ο χώρος που προσφέρει για συνεργασία μικρών και μεγάλων, για κοινή δράση και ευχαρίστηση, χωρίς άγχος και χρονικούς περιορισμούς. (Μουρατιάν, 2008). Το παιδί δεν έχει το άγχος του προγράμματος του σχολείου και έτσι δουλεύει και σκέφτεται στο δικό του χρόνο. Πολλά Μουσεία έχουν υλικό απόλυτα συνδεδεμένο με τη σχολική ύλη, έτσι ώστε πολύ συχνά, αυτά που μπορεί κανείς να διαβάσει σε ένα βιβλίο, στο Μουσείο μπορεί να τα δει και καμιά φορά να τα πιάσει, να τα ακούσει, να τα μυρίσει ή ακόμη και να τα γευτεί.

6.3 Βιωματική επικοινωνιακή μάθηση και δημιουργική σκέψη

Η Βιωματική-Επικοινωνιακή απαιτεί μια αναδιάρθρωση της σχολικής ζωής, στην οποία προέχουν η δραστηριοποίηση των μαθητών, η συνεργατικότητα, η χειρωνακτική εργασία, η καλλιέργεια της δημιουργικής σκέψης, η ένταξη της σχολικής ζωής στην κοινωνία κ.ά. Τα αποτελέσματα που περιμένει κανείς από την εφαρμογή της μεθόδου αυτής στο σχολείο είναι η δημιουργία μαθητών οι οποίοι εκτός από τις γνώσεις, που θεωρούνται απαραίτητες για το σύγχρονο άνθρωπο, διαθέτουν όλα εκείνα τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των ατόμων που είναι σε θέση να εκφράσουν την άποψή τους, να αμφισβητήσουν ξένες απόψεις, να κρίνουν προσωπικές και ξένες δραστηριότητες, να αποφασίσουν μόνοι τους ή στα πλαίσια μιας ομάδας πάνω σε σημαντικά θέματα.

Στα πλαίσια της Βιωματικής-Επικοινωνιακής διδασκαλίας θα πρέπει να δίνεται στους μαθητές η ευκαιρία και ο χρόνος, ως άτομα και ως ομάδα, να προβληματίζονται, να διευρύνουν τις υποθέσεις τους και να καταλήγουν σε συμπεράσματα. Να συμμετέχουν σε όσο το δυνατό περισσότερες ομαδικές δραστηριότητες. Θα πρέπει το σχολείο να μην διστάζει να μεταφέρει τις

δραστηριότητες του έξω από τους τέσσερις τοίχους, να αναζητεί χώρους για πιο συστηματική και παιδαγωγικά αποδοτικότερη δράση.

Όσοι ασχολούνται με τα εκπαιδευτικά προγράμματα γνωρίζουν καλά πόσο μεγάλη σημασία έχει για τους μαθητές η παροχή δυνατοτήτων για ενεργοποίηση και δράση, στα πλαίσια της εκπαιδευτικής διαδικασίας (Χρυσάφιδης, 1991).

Ο εμπλουτισμός των βιωματικών παραστάσεων των παιδιών είναι ένας παράγοντας που συμβάλλει στην προώθηση της νοητικής ανάπτυξής τους, αρκεί αυτή να συνδέεται με κατάλληλα επιλεγμένη εκπαιδευτική καθοδήγηση που, μεταξύ άλλων, λαμβάνει τις προηγούμενες παραστάσεις, τις γνώσεις, τα ενδιαφέροντα και τη «ζώνη επικείμενης ανάπτυξης» των παιδιών. Αντίστοιχα, και οι επισκέψεις σε μουσεία δεν μπορούν από μόνες τους να συμβάλλουν στην ανάπτυξη των παιδιών και στην ευρύτερη καλλιέργεια του κοινού, αν δεν συνδέονται με εκπαιδευτικά προγράμματα και ευρύτερη πολιτιστική πολιτική που, μεταξύ άλλων, λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαιτερότητες των ατόμων και των ομάδων (Νάκου, 2001).

6.4 Βιωματική προσέγγιση και εργαστήρια

Ένα καλό παράδειγμα βιωματικής δραστηριότητας αποτελεί και το εργαστήριο στα πλαίσια ενός μουσειοπαιδαγωγικού προγράμματος. Η Χαντζή (1994) θεωρεί πολύ σημαντική τη λειτουργία εργαστηρίου ηλίου σε δύο φάσεις (στο Μουσείο και στο Σχολείο), γιατί όχι μόνο βοηθάει τους μαθητές να αναπτύξουν τις δεξιότητες τους, αλλά κυρίως καλλιεργεί την παρατηρητικότητα τους, τη μνήμη, τη φαντασία και την καλλιτεχνική τους ικανότητα. Διαφαίνεται, λοιπόν, η αναγκαιότητα των εργαστηρίων, διότι «δεν θα κατανοήσουν οτιδήποτε αν δεν το αισθανθούν με δικό τους τρόπο, μέσω της δημιουργικής πρακτικής εργασίας». Επιπροσθέτως, μαθητές με προβληματική συμπεριφορά ή μαθητές με χαμηλές επιδόσεις, δείχνουν ιδιαίτερο ζήλο και παρουσιάζουν εξαιρετικά αποτελέσματα στην ενασχόλησή τους με τον ηλίό. Οι μέτριοι και οι «κακοί» μαθητές είναι αυτοί που συμμετέχουν περισσότερο στα προγράμματα και δεν διστάζουν να εκφράσουν την άποψή τους (Χατζή, 1994).

6.4.1 Στόχοι του βιοματικού εργαστηρίου στη μουσειακή εκπαίδευση

Αυτού του είδους η διαδικασία έκθεσης και παρουσίασης, αποκαλείται «συμμετοχική» και «διαδραστική», γιατί είναι μια διαδικασία, κατά την οποία το άτομο συμμετέχει και ενεργεί άμεσα (για παράδειγμα με την αφή) και όχι μόνο με την σκέψη, ή τη διανόησή του. Η ενεργός συμμετοχή είναι μια διαδικασία διδασκαλίας, μια εκπαιδευτική τεχνική, και όχι αυτό καθαυτό, το αντικείμενο της μάθησης. Η ενεργός συμμετοχή είναι το αποτέλεσμα μιας ολόκληρης σειράς παιδαγωγικών στόχων (Σιμόπουλος, 1998-99).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

7. Αναλυτικό πρόγραμμα

7.1. Σύνδεση μουσείου και αναλυτικού προγράμματος

Σχετικά κοινή πορεία ακολουθούν, πλέον τα τελευταία χρόνια, μουσεία και σχολεία διότι πρόκειται για δύο από τους βασικότερους στυλοβάτες της εκπαίδευσης και του πολιτισμού. Η επίσκεψη του σχολείου και η γνωριμία των μαθητών με το χώρο του μουσείου, όχι μόνο δίνει την ευκαιρία στο μουσείο να αναπτύξει τις εκπαιδευτικές του υπηρεσίες, βοηθά και τα σχολεία να ανταποκριθούν στις σύγχρονες προκλήσεις.

Τα μουσεία, βοηθούν στην υλοποίηση του επίσημου αναλυτικού προγράμματος σπουδών, δίνοντας τη δυνατότητα στη σχολική τάξη να έρθει σε άμεση επαφή με πλούσιες συλλογές αντικειμένων και ερμηνευτικών υλικών, που μπορούν να κάνουν πιο ζωντανό το μάθημα (Δάλκος, 2000).

Από τη στιγμή που το μουσείο παίζει σημαντικό ρόλο στα προγράμματα διδασκαλίας των σχολείων, καθίσταται αναπόσπαστο μέρος κάθε εκπαιδευτικής δραστηριότητας. Όπως θα μπορούσε να γίνει με κάθε σχολικό βιβλίο, τα εκθέματα του μουσείου μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως μια προέκταση του μαθήματος στην τάξη. Μπορούν να δείξουν τη σχέση μεταξύ της σχολικής ύλης η οποία δεν μπορεί να εκτεθεί με σαφή τρόπο στα σχολικά βιβλία (Κόκκοτας, Π. & Πλακίτση Κ., 2005).

Η διασύνδεση της Εκπαίδευσης με τη Μουσειοπαιδαγωγική εκφράζεται στις θεωρητικές θέσεις των σύγχρονων Αναλυτικών Προγραμμάτων με ποικίλους τρόπους (Κόκκοτας, Π. & Πλακίτση Κ., 2005).

7.2 Ορισμός αναλυτικού προγράμματος

Αναλυτικό πρόγραμμα (ως συνώνυμο με τον όρο curriculum) ονομάζουμε το σύνολο των μορφωτικών αγαθών για μια ορισμένη βαθμίδα της εκπαίδευσης και για έναν ορισμένο τύπο σχολείου. Είναι ένα εργαλείο που χρησιμεύει στον εκπαιδευτικό ως επαγγελματική πυξίδα και του λέει τι πρέπει να κάνει και πότε πρέπει να το κάνει.

Το Αναλυτικό Πρόγραμμα (ή Πρόγραμμα Σπουδών) περιλαμβάνει-καθορίζει τα διδασκόμενα μαθήματα με το περιεχόμενό τους (διδασκτέα ύλη), τις αντίστοιχες ώρες διδασκαλίας καθώς και τους σκοπούς-στόχους που επιδιώκει η διδασκαλία των μαθημάτων αυτών (Βρεττός & Καψάλης 1999). Διακρίνεται σε **κλειστό** και **ανοικτό**:

- **Κλειστό αναλυτικό πρόγραμμα**, είναι αυτό που περιέχει πολύ συγκεκριμένους στόχους, περιεχόμενο, μεθοδολογικές υποδείξεις και μέσα ελέγχου επίτευξης των στόχων. Αυτό το πρόγραμμα ονομάζεται και curriculum.
- **Ανοικτό Αναλυτικό Πρόγραμμα**, είναι αυτό που δίνει στον εκπαιδευτικό ορισμένα περιθώρια επιλογών στους στόχους, το περιεχόμενο, τις μεθοδολογικές υποδείξεις και τα μέσα ελέγχου επίτευξης των στόχων (Βρεττός & Καψάλης 1999).

Οι αρχές του Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών στοχεύουν σε επτά σημαντικούς τομείς:

1. **(Γνωστικός)** Η καλλιέργεια δεξιοτήτων και η ανάδειξη ικανοτήτων που αναπτύσσουν τη γνώση, τη κριτική και τη δημιουργική σκέψη.

2. **(Κοινωνικός)** Η εξασφάλιση ίσων ευκαιριών και δυνατοτήτων μάθησης για όλους τους μαθητές .
3. **(Πολυπολιτισμικός)** Η ενίσχυση της πολιτισμικής και γλωσσικής ταυτότητας των αλλοδαπών μαθητών.
4. **(Περιβάλλον)** Η ευαισθητοποίηση σε θέματα περιβάλλοντος
5. **(Νέες τεχνολογίες)** Αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών.
6. **(Ψυχοκινητικός και κοινωνιολογικός)** Να γίνει κατανοητό ότι η ευτυχία του ανθρώπου στηρίζεται στην υγεία σωματική και ψυχική και στην σωστή κοινωνική προσαρμογή.
7. **(Ανθρώπινων Δικαιωμάτων)** Η ευαισθητοποίηση σε θέματα δημοκρατίας και ισότητας.

7.3 Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (ΔΕΠΠΣ)

Το εκπαιδευτικό μας σύστημα και κάθε είδους εκπαιδευτική πράξη ή πρόγραμμα δεν μπορεί να συνεχίσει να πορεύεται στις γενικές συντεταγμένες του παραδοσιακού γνωσιοκεντρικού χαρακτήρα του σχολείου, της αποσπασματικότητας και της παθητικής απόκτησης των γνώσεων, καθώς οι κατακερματισμένες γνώσεις δεν συνιστούν γνώση. Οι εκπαιδευτικές δράσεις, αντίθετα, πρέπει να είναι μαθητοκεντρικές, κοινωνιοκεντρικές και βιοματικές, που καλλιεργούν τη δημιουργικότητα του μαθητή και δεν αναπαράγουν τη στερεότυπη μετωπική διδασκαλία (Χρυσ αφίδης, 1994).

Η επιτυχής προσαρμογή του εκπαιδευτικού συστήματος στα κελεύσματα των καιρών οριοθετείται εν πολλοίς από την εισαγωγή της εκπαιδευτικής εκείνης διαδικασίας στα σχολεία που θα συμβάλλει στην αποτελεσματικότερη κατάκτηση της ενιαιοποιημένης γνώσης. Προς την κατεύθυνση αυτή το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο σχεδίασε το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών, τα συνακόλουθα ΑΠΣ (Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών) και το ανάλογο εκπαιδευτικό υλικό (διδασκτικά πακέτα και υποστηρικτικό υλικό), στη βάση της διαθεματικής προσέγγισης της γνώσης (Αλαχιώτης, 2002).

Όσον αφορά τις βασικές αρχές του νέου αναλυτικού, προοδευτικού προγράμματος-ΔΕΠΠΣ, αυτές βασίζονται στην οργάνωση ενός προγράμματος που έχει άμεση σχέση με τα ενδιαφέροντα και τις εμπειρίες του παιδιού καθώς και με τα

κοινωνικά ζητήματα. Μέσα από τα κέντρα ενδιαφέροντος καθορίζεται, τελικά, τι και με ποια σειρά θα διδάσκεται από τα επιμέρους γνωστικά αντικείμενα, τα οποία χάνουν έτσι την αυτοτελή παρουσία τους στο αναλυτικό πρόγραμμα. Έτσι το σχολείο ξεπερνά τους τεχνητούς διαχωρισμούς που επέβαλε στη γνώση για τους δικούς της σκοπούς η επιστημονική κοινότητα, και η σχολική γνώση παρουσιάζεται ενιαία, αλλά και πρόσφορη για την πραγμάτωση όλων των επιδιώξεων, ακαδημαϊκών και μη, της εκπαίδευσης (Ματσαγγούρας, 2002).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

8 Διαθεματικότητα-Διεπιστημονικότητα

Συλλογικές εργασίες όπως των Κόκκινου και Αλεξάκη (2002), Νικονάνου και Κασβίκη (2008) καταγράφουν τις ποικίλες όψεις των εκπαιδευτικών παρεμβάσεων όπως και θεωρητικά ζητήματα του πεδίου της πολιτιστικής κληρονομιάς παρέχοντας ενδιαφέρουσες θεματικές και διεπιστημονικές προσεγγίσεις της Μουσειακής αγωγής στην Ελλάδα.

Σύμφωνα με τον Ματσαγγούρα (2001), στη διαθεματικότητα, ξεκινάμε με ένα θέμα και προχωράμε με κύριο στόχο να αναδείξουμε όλες τις έννοιες που σχετίζονται με το θέμα μας και παρουσιάζουν ενδιαφέρον. Ο σχεδιασμός μπορεί να επεκτείνεται σε όσα και όποια ξεχωριστά πεδία επιστημών (ξεχωριστά μαθήματα) θεωρούμε ότι βοηθούν το στόχο μας αλλά χωρίς να ενδιαφερόμαστε για την σε βάθος επιστημονική ανάλυση που απαιτεί κάθε ξεχωριστό μάθημα.

Δεξιότητες που μπορούν να χαρακτηριστούν **διαθεματικές** είναι:

- Η **επικοινωνία** (ομιλία, ακρόαση, επιχειρηματολογία).
- Η **συνεργασία**.
- Η **επίλυση προβλημάτων**.
- Η **κριτική επεξεργασία** αξιών, πληροφοριών, παραδοχών.
- Η **δημιουργικότητα**.

Αυτές αξιοποιούνται με διδακτικές μεθοδολογικές συνεργασίες, όπως:

- Διερεύνηση και ανακάλυψη.
- Επισκέψεις στο φυσικό περιβάλλον.
- Συζήτηση-διάλογος σε ομάδες.
- Ομαδοσυνεργατικές μορφές διδασκαλίας.

Οι αρχές του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγράμματος Σπουδών

Οριζόντια διασύνδεση, στο επίπεδο του Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών, σημαίνει:

- Κατάλληλη οργάνωση της διδακτέας ύλης
- Επεξεργασία των θεμάτων από τις πολλές οπτικές γωνίες
- Ανάδειξη της γνώσης
- Συσχέτιση της γνώσης με την πραγματικότητα

Στη διεπιστημονικότητα ξεκινάμε **με ένα θέμα** και προχωράμε με κύριο στόχο να αναδείξουμε **μόνο τις έννοιες** εκείνες που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για την συγκεκριμένη επιστήμη, αγνοώντας όποιες άλλες έννοιες, που είναι μεν σχετικές με το θέμα, αλλά, είναι έξω από το ενδιαφέρον της συγκεκριμένης επιστήμης. Σε αυτή την περίπτωση ο όρος διαθεματικότητα υπερβαίνει σαφώς τη διεπιστημονικότητα και την υπερκαλύπτει (Αλαχιώτης, 2002).

«Το Δ.Ε.Π.Π.Σ. θεωρεί ότι οι εναλλακτικές προτάσεις διεπιστημονικού και διαθεματικού προσανατολισμού *απαρτίζουν ένα συνεχές, το οποίο αρχίζει με τη διατήρηση, αλλά αλληλοσυσχέτιση των διακριτών μαθημάτων (= διεπιστημονικότητα)* και ολοκληρώνεται με την κατάργησή τους ως πλαισίων οργάνωσης της σχολικής γνώσης (= *διαθεματικότητα*). Τη θέση των διακριτών μαθημάτων σε αυτή την περίπτωση καταλαμβάνουν θέματα, ζητήματα και προβλήματα, τα οποία εμπλέκουν με συστηματικό και αιτιατό τρόπο γνώσεις από διαφορετικά αντικείμενα με τα ενδιαφέροντα των μαθητών και τα οποία έχουν άμεση συνάφεια με την κοινωνική πραγματικότητα» (Ματσάγουρας, 2002).

Στο Δ.Ε.Π.Π.Σ. εισάγονται καινοτόμες δράσεις, όπως η Μουσειακή Αγωγή, η εφαρμογή «Σχεδίων Εργασίας» γνωστά ως projects με δραστηριότητες που έχουν συγκεκριμένο σκοπό και χαρακτήρα διερευνητικό. Τα προγράμματα οργανώνονται διαθεματικά, γύρω από τη μελέτη θεμάτων με ταυτόχρονη κατάργηση των διακριτών γνωστικών αντικειμένων και ολιστική αντίληψη της γνώσης. Ο μαθητής μπορεί να διαμορφώσει τη δική του αντίληψη για την κοινωνία και το παγκόσμιο τοπίο με βιωματικές πρακτικές (Κόνσολας, 2004).

Στις καινοτόμες αυτές δράσεις του σχολείου συγκαταλέγονται και τα πολιτιστικά προγράμματα, κάνοντας εμφανή τη διαθεματική τους διάσταση. «Μέσω των Πολιτιστικών Προγραμμάτων και της μεθοδολογίας που ακολουθείται στην υλοποίησή τους, και κατά επέκταση μέσω του σχολείου, οι μαθητές αναπτύσσουν τον κοινωνικό γραμματισμό, δηλαδή, την ικανότητα να κατανοούν, να επικοινωνούν, και να λειτουργούν αποτελεσματικά σε διαφορετικά κοινωνικά περιβάλλοντα, ενώ παράλληλα αποκτούν εργαλεία ερμηνείας τους. Στη συνέχεια, με την αλληλεπίδραση και τις εμπειρίες τους σε συγκεκριμένα κοινωνικά πλαίσια, διαμορφώνουν την κοινωνική τους ταυτότητα. Το να αποκτήσουν δεξιότητες, ικανότητες και γνώσεις που θα τους είναι χρήσιμες στη ζωή τους μέσα από διαφορετικά είδη γραπτού και προφορικού λόγου, μέσα από γλωσσικά και μη γλωσσικά κείμενα, διαφορετικές πηγές, μεθόδους και έρευνα, με διαθεματικό τρόπο, συνδυάζοντας όλα τα είδη γραμματισμού (με την ευρύτερη έννοια, πέρα από την ικανότητα για ανάγνωση και γραφή), είναι στόχος και προτεραιότητα των Πολιτιστικών Προγραμμάτων» (Χαραλαμπίδης, 2006).

Η διαθεματική προσέγγιση έχει, σε γενικές γραμμές, πολλά πλεονεκτήματα (Μαυρόπουλος, 2004):

- Η γνώση παρουσιάζεται ως ενιαία γιατί ενοποιούνται και ενοποιούνται διάφορα περιεχόμενα της διδασκαλίας και έτσι σχηματίζουμε ολιστικές εικόνες της πραγματικότητας.
- Στα διάφορα μαθήματα αναδεικνύονται σχέσεις τόσο μεταξύ τους όσο και με την κοινωνική πραγματικότητα, τις ανάγκες και τις εμπειρίες των μαθητών.
- Η γνώση οικοδομείται από τους ίδιους τους μαθητές, οι οποίοι στη συνέχεια μπορούν να διαχειριστούν πιο αποτελεσματικά «προβλήματα» της καθημερινότητας.
- Αναπτύσσονται και καλλιεργούνται δεξιότητες και στάσεις που θεωρούνται σημαντικές για τους μαθητές-πολίτες (π.χ. συμμετοχή, συνεργασία, συνευθύνη, επικοινωνία, εμπλοκή, δράση, αλληλεγγύη, αποδοχή της διαφορετικότητας, ευαισθητοποίηση σε κοινωνικά προβλήματα, αυτενέργεια, πρωτοβουλία, διερευνητική στάση, αξιολόγηση και αξιοποίηση πληροφοριών, ανακάλυψη).

Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι με τη διαθεματικότητα προωθείται η ολιστική διδακτική έναντι της κατά τμήματα προσέγγισης που κυριαρχεί στο παραδοσιακό

σχολείο, υιοθετείται η εποικοδομητική άποψη έναντι της μιχεβιοριστικής, ενθαρρύνονται δραστηριότητες βιωματικής μάθησης, προωθούνται ομαδοσυνεργατικά σχήματα έναντι του ατομικού ανταγωνισμού, συνδέεται η σχολική γνώση με τις καθημερινές εμπειρίες των μαθητών, αναπτύσσονται δεξιότητες κριτικής σκέψης, επικοινωνίας και επίλυσης προβλημάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

9 Θεωρίες Μάθησης

Η παραδοχή και αναγνώριση των ατομικών διαφορών μεταξύ των επισκεπτών των μουσείων οδηγεί και σε διαφορετικούς τρόπους προσέγγισης των αντικειμένων στα μουσεία, στον τρόπο παρουσίασής τους, αλλά και στις δραστηριότητες επικοινωνίας που προσεγγίζουν τα ενδιαφέροντα, τις κλίσεις και τις προτιμήσεις του κοινού. Αποτέλεσμα αυτού είναι να αναπτυχθούν και να εφαρμοστούν διάφορες θεωρίες μάθησης.

Η σύγχρονη Μουσειοπαιδαγωγική και κατ' επέκταση τα εκπαιδευτικά προγράμματα βασίζονται στις θεωρίες του Dewey, του Piaget, του Vygotsky, του Dithley, του Gardner κ.ά.

Σύμφωνα με τον Kershensteiner «η μόρφωση είναι μια αξία που το μουσείο καλείται να υπηρετήσει όχι μόνο για όσους την κατέχουν ήδη, πρέπει να την κάνει προσβάσιμη για όσο το δυνατό περισσότερους ανθρώπους» (Νικονάνου, 2010). Σε αυτή την κατεύθυνση οδηγούσαν και οι αρχές του σχολείου εργασίας και οι θέσεις του Pestalozzi. Η εξέλιξη της μουσειοπαιδαγωγικής επηρεάστηκε καθοριστικά από το έργο του John Dewey, που υποστήριζε την έννοια της εμπειρίας (learning by doing) και τον καθοριστικό ρόλο της εμπειρίας ως αφετηρία της μάθησης (Νικονάνου, 2010).

9.1 Κονστρουκτιβισμός

Στα εκπαιδευτικά προγράμματα των μουσείων υιοθετείται η κονστρουκτιβιστική θεωρία, που αντιτίθεται στον θετικισμό που θεωρεί τη γνώση μια εξωτερική πραγματικότητα που μπορεί να μετρηθεί και να συγκεκριμενοποιηθεί, αλλά και στις μιχεβιοριστικές θεωρίες, σύμφωνα με τις οποίες η γνώση είναι συλλογή γεγονότων και πληροφοριών με αθροιστικό τρόπο και ο μαθητής ένα άδειο δοχείο που ο εκπαιδευτικός καλείται να «γεμίσει» με γνώσεις (Νικονάνου, 2010).

Ο Κονστρουκτιβισμός (Εποικοδομητισμός) υποστηρίζει ότι η μάθηση ξεκινά από την παραδοχή ότι οι μαθητές εξετάζουν θέματα που άπτονται του ενδιαφέροντός τους και της αντιληπτικής τους ικανότητας και με βάση τις εμπειρίες τους, δομούν νοήματα με τρόπο ενεργητικό-βιωματικό. Η παραγωγή νέας γνώσης στηρίζεται στις προϋπάρχουσες γνώσεις και αξίες και στον τρόπο συσχετισμού του παρελθόντος με το παρόν. Με βάση αυτή τη θεωρία θα πρέπει να πορεύεται και η μουσειακή αγωγή. Είναι απαραίτητη η προσαρμογή στην προηγούμενη γνώση των μαθητών ενώ παράλληλα οι μουσειοπαιδαγωγοί προσαρμόζουν τις στρατηγικές διδασκαλίας τους στις απαντήσεις των μαθητών και τους ενθαρρύνουν να αναλύσουν, να ερμηνεύσουν και να προβλέψουν την πληροφορία. Οι δε ερωτήσεις που χρησιμοποιούνται, είναι ανοικτού τύπου και προωθούν τον εκτενή διάλογο ανάμεσα στους μαθητές πάνω στην επίλυση προβλημάτων (Κολιάδης, 1997).

Τα πλεονεκτήματα της κονστρουκτιβιστικής θεωρίας εντοπίζονται στην ανάδειξη κάποιων δεξιοτήτων και δυνατοτήτων, καθώς και στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και την παροχή ευκαιριών για περαιτέρω γνώση και αναστοχασμό. Η μάθηση είναι αποτελεσματική όταν μπορεί να οδηγήσει σε λαχτάρα για περισσότερη μάθηση μέσω της ανακάλυψης. Η μάθηση αυτή βοηθά τους μαθητές να αποκτήσουν εμπειρίες και ιδέες, δίχως κανέναν και τίποτα να τους χειραγωγεί σε απόλυτο βαθμό.

Αρχές του Εποικοδομητισμού

- 1) Ο μαθητής μαθαίνει μέσω των αισθήσεων και οικοδομεί νοήματα.

- 2) Οι άνθρωποι μαθαίνουν πώς να μαθαίνουν. Η πρόοδος στη μάθηση επιτυγχάνεται συνήθως από το συγκεκριμένο στο αφηρημένο και γι' αυτό τα παιδιά πρέπει να απασχολούν τόσο το μυαλό όσο και τα χέρια.
- 3) Η γλώσσα που χρησιμοποιούμε επιδρά στη μάθηση. Ο Vygotsky υποστήριξε ότι η γλώσσα και η μάθηση είναι άρρηκτα συνδεδεμένες. Η μάθηση είναι μια κοινωνική δραστηριότητα.
- 4) Ότι μαθαίνουν οι μαθητές επηρεάζεται από τις υπάρχουσες ιδέες τους, τις προλήψεις και τους φόβους τους. Οι προσδοκίες επηρεάζουν τη μάθηση.
- 5) Η μάθηση απαιτεί χρόνο και δεν επιτυγχάνεται μέσα σε λίγα λεπτά που συνήθως ξοδεύουμε κοιτάζοντας ένα αντικείμενο μουσείου ή γκαλερί.
- 6) Η αποτελεσματική μάθηση έχει ανατροφοδοτικό χαρακτήρα. Ο μαθητής αναρριχάται στη «σκαλωσιά» της μάθησης με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού–μουσειοπαιδαγωγού

9.2 Θεωρία του Gardner

Η προσπάθεια προσέγγισης των διάφορων και διαφορετικών ομάδων κοινού βασίζεται σε θεωρίες μάθησης και επικοινωνίας. Βασικό ρόλο παίζει η θεωρία για τις πολλαπλές νοημοσύνες του Gardner. Όπως υποστηρίζει ο Gardner δεν υπάρχει μόνο ένα είδος νοημοσύνης, αλλά οκτώ διαφορετικά είδη νοημοσύνης (Νικονάνου, 2010).

Σύμφωνα με τον Gardner, τα άτομα έχουν τουλάχιστον 8 ξεχωριστούς τύπους νοημοσύνης (σύνολο ικανοτήτων) με τους οποίους «βλέπουν», αντλούν πληροφορίες, αφομοιώνουν τις γνώσεις και κατανοούν τον κόσμο (Μαυρόπουλος, 2004):

- 1) **Γλωσσική** (linguistic): ικανότητα να χρησιμοποιεί λέξεις και γλώσσα.
- 2) **Λογικο-μαθηματική** (logical-mathematical): ικανότητα για επαγωγική και παραγωγική σκέψη, για ταξινομήσεις, συσχετισμούς, διεξαγωγή πειραμάτων και αριθμητικές πράξεις.

- 3) **Χωρική-αντιληπτική** (visual-spatial): ικανότητα να αντιλαμβάνεται το χώρο, να προσανατολίζεται, να φαντάζεται αντικείμενα, να δημιουργεί εσωτερικά είδωλα και εικόνες, να διαβάζει χάρτες.
- 4) **Σωματο-κιναισθητική** (body-kinesthetic): ικανότητα να χρησιμοποιεί το σώμα και τις αισθήσεις, καθώς και να χειρίζεται επιδέξια τα διάφορα αντικείμενα.
- 5) **Μουσική** (musical): ικανότητα να αναγνωρίζει ή/και να παράγει τόνους μουσικής, ήχους και ρυθμούς, και να εκτιμά τη μουσική.
- 6) **Διαπροσωπική** (interpersonal): ικανότητα να κατανοεί τα συναισθήματα, τις διαθέσεις και τις προθέσεις των άλλων, και να επικοινωνεί αποτελεσματικά.
- 7) **Ενδοπροσωπική** (intrapersonal): ικανότητα να αναλύει, να ελέγχει και να αξιολογεί τα προσωπικά συναισθήματα, τις διαθέσεις και τις πεποιθήσεις του («γνώθι σαυτόν»), να αυτοσυγκεντρώνεται και να κάνει εξατομικευμένες εργασίες.
- 8) **Οικολογική** (naturalistic): ικανότητα να αναγνωρίζει τη χλωρίδα και την πανίδα, να διακρίνει αντικείμενα και διαδικασίες από τον φυσικό κόσμο (φυτά, ζώα).

Στο σχολείο που οραματίζεται ο Gardner προτείνει οι παιδαγωγοί να παραιτηθούν από την επιθυμία να τα διδάσκουν όλα και να τα δίνουν έτοιμα στα παιδιά. Αντί αυτού, πρέπει να τους προσφέρουν ένα περιβάλλον με πολλά ερεθίσματα και δυνατότητες να αναπτύσσουν τις ικανότητές τους. Η διδασκαλία/μάθηση οφείλει να εστιάζεται σε όλο το φάσμα των τύπων νοημοσύνης κάθε ατόμου και να ενισχύονται οι τομείς στους οποίους οι μαθητές είναι περισσότερο ικανοί. Επίσης, η αξιολόγηση θα πρέπει να μετράει την πλειονότητα των τύπων νοημοσύνης και όχι μόνο ή κυρίως τη γλωσσική και τη λογικομαθηματική.

Κάθε νοημοσύνη είναι ισάξια με οποιαδήποτε άλλη και αναπτύσσεται περισσότερο ή λιγότερο από άνθρωπο σε άνθρωπο. «Κύριος «ένοχος» μάλιστα για την άνιση μεταξύ τους ανάπτυξη θεωρείται το σχολείο, το οποίο επικεντρώνεται στην καλλιέργεια δύο μόνο ευφυϊών -γλωσσική και λογικομαθηματική- αφήνοντας σε δεύτερη μοίρα τις υπόλοιπες (μουσική ευφυΐα, ευφυΐα του χώρου, ενδοπροσωπική ευφυΐα, διαπροσωπική ευφυΐα, φυσιογνωστική ευφυΐα και σωματική-κιναισθητική ευφυΐα)» (Αλαχιώτης, 2011).

9.3 Θεωρίες Skinner και Piaget

«Εκπαίδευση είναι ότι επιβιώνει όταν ότι έχουμε έχει ξεχαστεί». (B.F. Skinner, 1964)

Κατά τον Skinner πρέπει να δοθεί έμφαση στη διαδικασία της μάθησης. Λίγα θα μείνουν από τη μετάδοση πληροφοριών και την επιφανειακή απομνημόνευση γνώσεων. Η αυτονόμηση της σκέψης, η διάθεση για έρευνα και το να μάθει πώς να μαθαίνει ένα παιδί αποτελούν πολύτιμα εφόδια που θα του χρησιμεύσουν σε όλη του τη ζωή. Με τη βοήθεια της τεχνολογίας οι πηγές πληροφόρησης έχουν διευρυνθεί και η γνώση είναι εύκολα προσβάσιμη. Το θέμα είναι η ποιότητα της γνώσης που παρέχεται από την κριτική χρήση του πλήθους των πληροφοριών και όχι η ποσότητα της γνώσης που θα αποκτήσουμε (Falk&Dierking, 2002).

Ο Piaget(1896-1980) έπειτα από έρευνες με παιδιά προσδιόρισε τέσσερα κύρια στάδια νοητικής ανάπτυξης. Κάθε στάδιο χαρακτηρίζεται από ορισμένες δυνατότητες που καθορίζουν το τι μπορεί να «κάνει»/μάθει το αναπτυσσόμενο άτομο σε διάφορες φάσεις της ζωής του.

· **Παράγοντες που καθορίζουν τη μάθηση** είναι:

A) Η βιολογική ωρίμανση του ατόμου.

B) Οι φυσικές εμπειρίες από την ενασχόληση (επαφή και πειραματισμό) με τα πράγματα, καθώς και οι εμπειρίες από τις σχέσεις του ατόμου με άλλα άτομα (π.χ. με δασκάλους, γονείς, συμμαθητές).

Γ) Η νοημοσύνη, η οποία βασικά κληρονομείται, αλλά και διαμορφώνεται με την ενεργητικότητα του ατόμου.

Συνεπώς, για να επιτευχθεί ουσιαστική **μάθηση**, θα πρέπει:

- Ø Να ευνοείται η «ανακάλυψη» της γνώσης από το μαθητή.
- Ø Η ύλη ή και ο τρόπος με τον οποίο αυτή παρουσιάζεται να ανταποκρίνεται, όσο είναι δυνατό, στο επίπεδο νοητικής ανάπτυξης-δυνατότητες των μαθητών.
- Ø Η διδασκαλία να γίνεται με «γλώσσα» που είναι κατανοητή από τους μαθητές.

Ο Piaget υποστήριξε ότι ο σκοπός της εκπαίδευσης δεν είναι να αυξηθούν οι γνώσεις, να διδαχθούν όσο το δυνατόν περισσότερα, αλλά να δημιουργηθούν οι δυνατότητες στο παιδί να ανακαλύπτει, να επινοεί και πάνω από όλα να **μάθει πως να μαθαίνει**.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

10. Διδακτικές αρχές-στρατηγικές μάθησης

10.1 Βασικές διδακτικές αρχές

Βασικές διδακτικές αρχές τόσο της Μουσειοπαιδαγωγικής όσο και της σχολικής εκπαίδευσης που συμβάλλουν στην επίτευξη καλύτερων μαθησιακών αποτελεσμάτων είναι (Μαυρόπουλος, 2004):

- Η χρήση εποπτικών μέσων, γιατί έτσι κινητοποιούνται περισσότερες αισθήσεις (**αρχή της εποπτείας**)
- Η χρήση παραδειγμάτων, ερωτήσεων, ασκήσεων, δραστηριοτήτων, πειραμάτων, που έχουν σχέση με τη πραγματικότητα – καθημερινή ζωή (**αρχή της εγγύτητας στη ζωή**), η σύνδεση με την καθημερινή επικαιρότητα και με τις τελευταίες επιτεύξεις των διάφορων επιστημών (**αρχή της επικαιρότητας**), αλλά και η γνώση που λαμβάνεται μέσα από τη βίωση της από τη ζώσα εμπειρία του μαθητή (**αρχή της βιωματικότητας**).
- Ο προσανατολισμός στα ενδιαφέροντα και στις ανάγκες των παιδιών (**αρχή της παιδοκεντρικότητας**), και η ανταπόκριση στην ωριμότητα, τις δυνατότητες και τις ιδιαιτερότητες του καθενός μαθητή ως προς τον τρόπο ή και τον ρυθμό μάθησης (**αρχή της εξατομίκευσης-διαφοροποίησης**).

- Η απασχόληση των μαθητών με τα «πράγματα» - κατασκευάζουν, εκτελούν, πραγματοποιούν σχέδια, πειράματα κ.ά. (**αρχή του «μαθαίνω κάνοντας»** [learningbydoing]), η ενεργός συμμετοχή των μαθητών στη διδακτική διαδικασία που είναι συνειδητή και αυτόβουλη (**αρχή της ενεργού συμμετοχής/δράσης και της αυτενέργειας**) καθώς και το γεγονός «ότι μπορεί να προκύψει από το μαθητή (να πει ή να κάνει) δεν το δίνει έτοιμο ο δάσκαλος» (**αρχή της ελάχιστης βοήθειας**).
- Ο εφοδιασμός των μαθητών με τα απαραίτητα στοιχεία για μια ουσιαστική-εποικοδομητική **συμμετοχή** στην κοινωνική και **πολιτιστική ζωή**.
- Η συσχέτιση των θεμάτων της διδασκαλίας με την **καθημερινή ζωή**, τα **ενδιαφέροντα**, τις **ανάγκες** και τις **εμπειρίες** των μαθητών/πολιτών.
- Η αύξηση της **προσοχής** και του **ενδιαφέροντος** των μαθητών **για το μάθημα** καθώς και η **ενεργός συμμετοχή** τους σε αυτό και τελικά... μαθαίνουν.
- Το να λαμβάνετε υπόψη ότι δεν είναι απαραίτητο ή εφικτό **όλοι οι στόχοι** και **όλα τα περιεχόμενα μάθησης** να είναι **υποχρεωτικά** και κατά τον ίδιο τρόπο **για όλους τους μαθητές** μιας τάξης.
- Ο συσχετισμός-σύνδεση των εκπ/κών προγραμμάτων, όπου είναι δυνατό, με γνώσεις από άλλα μαθήματα του Αναλυτικού Προγράμματος (διαθεματική - διεπιστημονική προσέγγιση της γνώσης).
- Η μάθηση να μην είναι μονόπλευρη μεταφορά γνώσης αλλά να ενθαρρύνει τους μαθητές να έχουν δημιουργική συμμετοχή για να αναπτύξουν δεξιότητες και αντίληψη.
- Η παρεχόμενη γνώση να ανταποκρίνεται, κατά το δυνατό, στο **επίπεδο νοητικής ανάπτυξης/δυνατότητες** των μαθητών και η διδασκαλία να λαμβάνει υπόψη το ρόλο και τη σημασία των προηγούμενων γνώσεων, ιδεών και εμπειριών των μαθητών στην οικοδόμηση της νέας γνώσης.

10.2 Διδακτικές στρατηγικές και Διδακτικά εργαλεία

Κοινές διδακτικές στρατηγικές τόσο της Μουσειοπαιδαγωγικής όσο και της εκπαίδευσης μπορεί να αποτελούν οι συνθήκες εφαρμογής των αρχών του εποικοδομητισμού και των άλλων συγγενών θεωριών, αλλά και τα ίδια τα

διαθεματικά σχέδια εργασίας και τα εκπαιδευτικά προγράμματα των Μουσείων (Κόκκοτας, Π. & Πλακίτση Κ., 2005).

Κοινά διδακτικά εργαλεία μπορούν να αποτελούν:

- Το δραματικό παιχνίδι,
- Το παιχνίδι ρόλων,
- Η επιχειρηματολογία,
- Η κατασκευή και έκθεση αφίσας,
- Μια συνεδρία εργαστηρίου, κ.ά.

B. ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

11. Θέμα και στόχοι του μουσειοπαιδαγωγικού προγράμματος

Το θέμα του μουσειοπαιδαγωγικού Προγράμματος που αναπτύχθηκε κατά τη διάρκεια της πρακτικής μου άσκησης ήταν «Οι θρύλοι και τα ολυμπιακά αγωνίσματα της αρχαιότητας». Τα κριτήρια επιλογής με βάση τα οποία έγινε η επιλογή του θέματος ήταν κυρίως το προσωπικό ενδιαφέρον για θέματα που άπτονται του ολυμπιακού ιδεώδους και της, εν γένει, φιλοσοφία τους, η πρωτοτυπία του θέματος εφόσον συνέδεε τους θρύλους και τις δοξασίες που περιπλέκονται με τα ολυμπιακά αγωνίσματα, το στοιχείο της πρόκλησης κινητοποιώντας το ενδιαφέρον όλων των εκπαιδευτικών για την διαθεματική αξιοποίηση του θέματος και τέλος ο επίκαιρος χαρακτήρας του αφού το ίδιο χρονικό διάστημα διεξάγονταν οι σύγχρονοι ολυμπιακοί αγώνες.

Το μουσείο επιλογής για την ανάπτυξη του παραπάνω προγράμματος ήταν το Μουσείο Ιστορίας των Ολυμπιακών αγώνων στην Αρχαία Ολυμπία. Η διάρκεια του προγράμματος ήταν περίπου 60 λεπτά και απευθυνόταν σε μαθητές της τρίτης και τετάρτης τάξης των δημοτικών σχολείων του νομού Ηλείας. Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε από τα τέλη Μαΐου του 2016 έως και τις αρχές του Ιουνίου (πρώτη επίσκεψη 27-5-16 έως την τελευταία επίσκεψη στις 10-6-16). Πιο συγκεκριμένα τα σχολεία που συμμετείχαν στο πρόγραμμα ήταν το Δημ. Σχ. Ζαχάρω, το Δημ. Σχ.

Ανδραβίδας, το 7^ο Δημ. Σχ. Πύργου, το 2^ο Δημ. Σχ. Αμαλιάδας, το Δημ. Σχ. Αρχαίας Ολυμπίας και το ολιγοθέσιο Δημ. Σχ. Πλατάνου. Η παρουσίαση του προγράμματος ξεκινούσε περίπου στις 10:00 π.μ. για το πρώτο τμήμα και στις 11:30 π.μ. για το δεύτερο τμήμα. Η μεταφορά των μαθητών στο μουσείο γινόταν με λεωφορείο ή με τρένο και πάντα με την συνοδεία των υπεύθυνων εκπαιδευτικών. Ο σκοπός καθώς και οι στόχοι του προγράμματος διατυπώθηκαν με ακρίβεια και ήταν προσαρμοσμένοι στην ηλικία, τα ενδιαφέροντα, τις γνώσεις και τις προηγούμενες εμπειρίες των μαθητών. Σχετίζονταν με την αισθητική εμπειρία και αποσκοπούσαν στην ανάπτυξη δεξιοτήτων.

Οι στόχοι ήταν κυρίως γνωστικοί και ψυχοκινητικοί:

- Να γνωρίσουν στοιχεία σχετικά με τον αθλητισμό στην αρχαία Ελλάδα.
- Να έρθουν σε επαφή και να γνωρίσουν τα αρχαία αγωνίσματα.
- Να αναζητήσουν με περισσότερη λεπτομέρεια στοιχεία της προπόνησης και προετοιμασίας των αθλητών για τους αρχαίους Ολυμπιακούς αγώνες.
- Να ενημερωθούν και για άλλους αθλητικούς αγώνες που ελάμβαναν μέρος οι αθλητές στην Αρχαία Ελλάδα.
- Να συνειδητοποιήσουν ομοιότητες των αρχαίων αθλημάτων που αναπαριστούνται με αντίστοιχα σημερινά αθλήματα.
- Να αναπτύξουν τη φαντασία, τη συγκέντρωση και την παρατηρητικότητα τους.
- Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία των αρχαιολογικών ευρημάτων για τη μελέτη του παρελθόντος.
- Να αναπτύξουν λεπτές κινητικές δεξιότητες.
- Να αναπτύξουν δεξιότητες καλλιτεχνικής έκφρασης
- Να αναπτύξουν την μιμητική τους ικανότητα.
- Να αναγνωρίσουν τα αθλήματα που αναπαρίστανται.
- Να υιοθετήσουν την αξία της ευγενούς άμιλλας.
- Να καλλιεργήσουν δεξιότητες συνεργασίας αλλά και αλληλοσεβασμού.
- Να εκφραστούν ελεύθερα και να ψυχαγωγηθούν.

11.1 Μεθοδολογία Υλοποίησης του προγράμματος

11.1.1 Σύνδεση του προγράμματος με τη σχολική ύλη-αναλυτικό πρόγραμμα

Στο πλαίσιο της διεπιστημονικής προσέγγισης των νέων Προγραμμάτων Σπουδών επιδιώκεται μία σύνθεση παιδείας και πολιτισμού, ενός πολιτισμού που δεν μπορεί να θεωρηθεί μόνο ως ένα σύνολο θεσμών και εκδηλώσεων αλλά περιλαμβάνει όλα τα επίπεδα της ανθρώπινης δραστηριότητας, το φυσικό και το δομημένο περιβάλλον, το βιομηχανικό πολιτισμό, τον μη υλικό πολιτισμό. Υπό αυτή την έννοια προσπαθήσαμε να εντοπίσουμε στο μουσείο τα κατάλληλα εκθέματα τα οποία θα συνδέονταν διαθεματικά με τα γνωστικά αντικείμενα των τάξεων στις οποίες θα απευθυνόταν το πρόγραμμα.

Επισκεφθήκαμε το μουσείο και συγκεντρώσαμε πληροφορίες και υλικό σε σχέση με τα επιλεγμένα εκθέματα και το είδος των πιθανών δραστηριοτήτων που θα συμπεριληφθούν στο πρόγραμμα. Συνομιλήσαμε με τους αρμοδίους-υπεύθυνους του μουσείου, εξασφαλίσαμε το απαραίτητο εποπτικό υλικό (φωτογραφίες εκθεμάτων) και καθορίσαμε, στη συνέχεια, τη διάρκεια της επίσκεψης και τις ακριβείς ημερομηνίες επίσκεψης με τους μαθητές. Βασική μας αρχή ήταν ότι το μουσείο είναι σαν το λεξικό. Δεν μπορείς να αξιοποιήσεις όλα τα λήμματά του σε μια ανάγνωση και επομένως δεν είναι εφικτό με μια μόνο επίσκεψη να κατακτήσεις όλη τη γνώση που προσφέρεται από τις συλλογές που εκτίθενται.

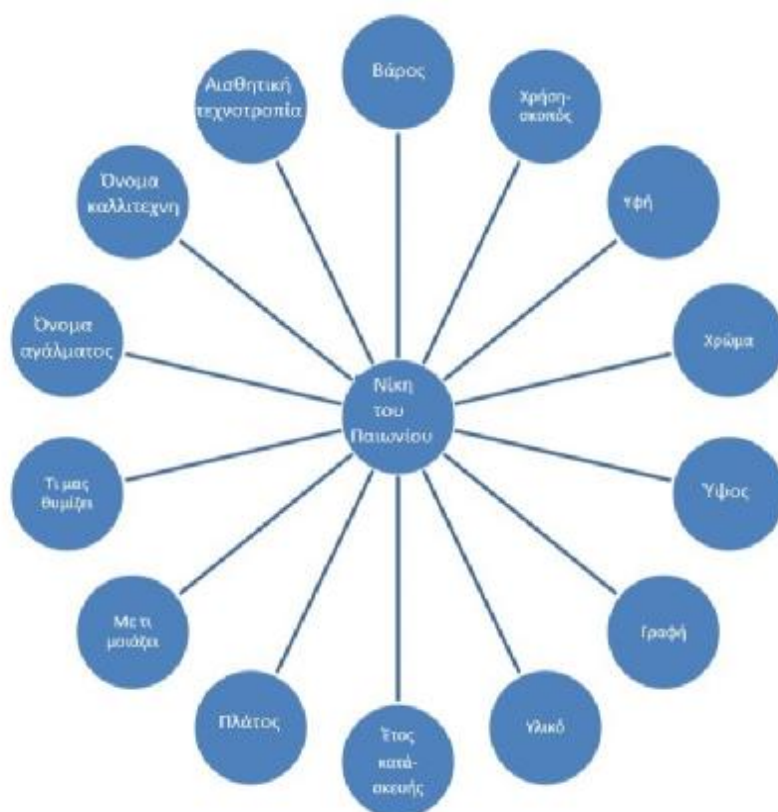
Συγκεκριμένα το πρόγραμμα απευθυνόταν σε μαθητές της Γ και Δ τάξης του δημοτικού. Συνδέεται με διδακτικές ενότητες της Ιστορίας αλλά η σύνδεση αυτή επεκτείνεται και σε άλλα γνωστικά αντικείμενα του αναλυτικού προγράμματος, στα πλαίσια της διαθεματικότητας. Ενδεικτικά αναφέρουμε από την Τρίτη τάξη το μάθημα της Μελέτης του Περιβάλλοντος και το κεφάλαιο « ο Πολιτισμός μας: Νους και Σώμα», στο Ανθολόγιο με την παράθεση λογοτεχνικών κειμένων με θέμα τον αθλητισμό π.χ. «Σπύρος Λούης» και «Ένας αλλιώτικος ποδοσφαιρικός αγώνας», στα Εικαστικά και στο κεφάλαιο «Δημιουργίες και Δημιουργοί χθες και σήμερα». Στην Τετάρτη τάξη γίνονται ειδικές αναφορές στον αθλητισμό και το ολυμπιακό ιδεώδες στην Γλώσσα και το κεφάλαιο «Η ελιά: οι μύθοι και η ελιά», στο Μάθημα της Μελέτης και στο κεφάλαιο « Αθλητισμός και Πολιτισμός», στα Εικαστικά και στην ενότητα «Δημιουργίες και Δημιουργοί χθες και σήμερα» αλλά και στην Ιστορία στο κεφάλαιο «Η τέχνη της αρχαϊκής εποχής».

11.1.2 Τεχνική Ιστογράμματος

Για την σφαιρικότερη μελέτη και εκπαιδευτική αξιοποίηση κάποιων εκθεμάτων, χρησιμοποιήθηκε ιστόγραμμα το οποίο εφαρμόζεται κυρίως σε διαθεματικές προσεγγίσεις. Μια τέτοια τεχνική αξιοποιήθηκε για παράδειγμα στο έκθεμα με το άγαλμα της Νίκης του Παιωνίου. Σε ένα μεγάλο χαρτί καταγράφουμε τις ερωτήσεις και τις απαντήσεις των μαθητών που αυθόρμητα έρχονται στο μυαλό τους με αφορμή το συγκεκριμένο έκθεμα ενώ στο κέντρο έχουμε γράψει τον τίτλο του αντικειμένου που εξετάζουμε. Στη συνέχεια ομαδοποιούμε και αναλύουμε τα δεδομένα δίνοντας αφορμή για σύνδεση με το αναλυτικό πρόγραμμα.

Νίκη του Παιωνίου

Ιστόγραμμα

Αισθητική: Ανάγλυφη υφή, σχέδιο καλλιτεχνικό, χρώμα

Μαθηματικά: μέγεθος (ύψος, πλάτος)

Γλώσσα: Λεκτικές ασκήσεις (με τι μοιάζει, τι θυμίζει)

Φυσική: Υλικό, βάρος (βαρύ, ελαφρύ)

Ιστορία: Κατασκευαστής, έτος κατασκευής, χρήση

Γραφή: Όνομα επιγραφής (ιδιαιτερότητες της γραφής)

11.2 Στάδια Υλοποίησης Προγράμματος

Πριν την επίσκεψη: Βασικό μας μέλημα, πριν την επίσκεψη των μαθητών στο σχολείο, είναι η προετοιμασία τους γύρω από τις έννοιες του μουσείου πχ. τι είναι μουσείο, ποιος ο κώδικας συμπεριφοράς στο μουσείο κλπ. όπου και είχαμε ζητήσει

να γίνει με την συνδρομή του εκπαιδευτικού της τάξης. Η ενημέρωση κρίθηκε απαραίτητη ειδικά σε περιπτώσεις που ήταν η πρώτη επίσκεψη των μαθητών σε μουσείο. Ο προϋδεασμός των παιδιών για το θέμα του εκπαιδευτικού προγράμματος έγινε μέσα από την διδακτική αξιοποίηση των γνωστικών αντικειμένων της Γλώσσας και της Ιστορίας. Η τεχνική που χρησιμοποιήθηκε προκειμένου να ανακαλέσουν τα παιδιά από τη μνήμη τους οποιαδήποτε πληροφορία γνωρίζουν και σχετίζεται με το θέμα του προγράμματος (προϋπάρχουσα γνώση) ήταν η γνωστή μέθοδος «αράχνη». Πρόκειται για τον προφορικό ή γραπτό καταγισμό ιδεών γύρω από τη θεματική του προγράμματος που στοχεύει στην ανάκληση πληροφοριών και στην προκειμένη περίπτωση ενεργοποιήθηκε με την παρουσίαση του μύθου της Ιπποδάμειας και του Πέλοπα με μορφή Κόμικς. Η ψηφιακή προετοιμασία του μύθου έγινε με δική μας ευθύνη με τη βοήθεια της εφαρμογής “Toondoo”.

Σας παραθέτουμε ορισμένες σκηνές από την ηλεκτρονική παρουσίαση της αφήγησης του μύθου:

Γιατί δεν έκανε κάτι απλό; Να την πείσει να μην παντρευτεί;

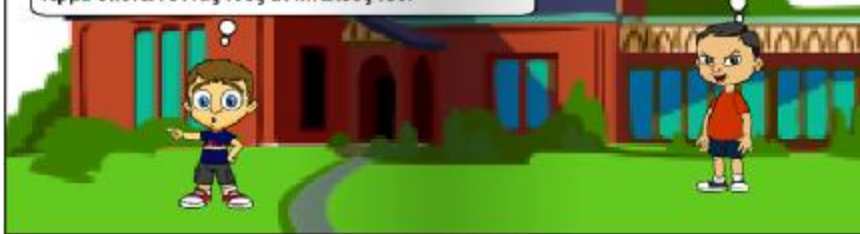
Εξέε...μάλλον γιατί η ζυγαριά έγειρε προς το μέρος του. Πρώτον υποχρέωνε τους υποψήφιους γαμπρούς να παίρνουν στο άρμα τους την Ιπποδάμεια και αυτή με νύξια και χαμόγελα δεν τους άφηνε να συγκεντρωθούν στον αγώνα.

Δεύτερον ο πατέρας του Άρη του είχε χαρίσει δύο αθάνατα άλογα που έτρεχαν πιο γρήγορα κι απ' τον άνεμο.

Και μην ξεχνάτε παιδιά ότι ο Ηνίοχος του Οινόμαου, ο Μυρτίλος ήταν πολύ ικανός και έφθανε πρώτος στο τέρμα σκοτώνοντας τους αντιπάλους του.

Αχά!!! Πονηρός ο Οινόμαος.....

Το πέτυχε. Θέλετε τώρα να μάθετε π σχέση έχει ο Πέλοπας με τα Ολύμπια;

Ναι!!!

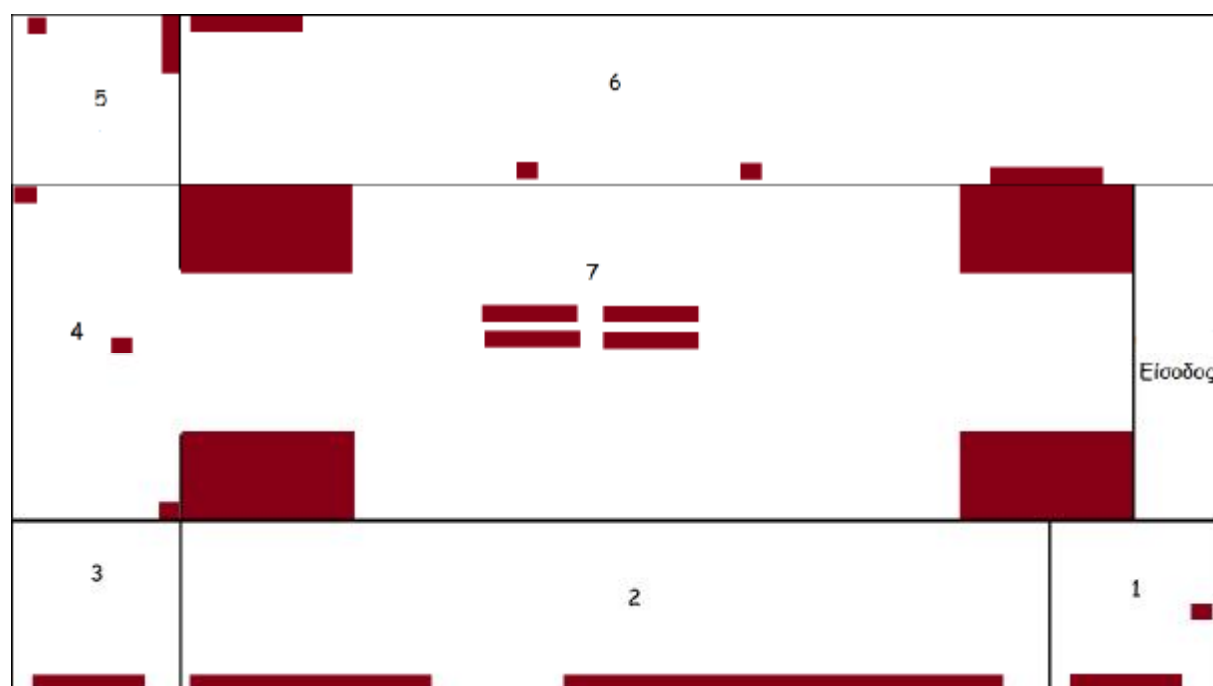
Τέλεια!!!

Και ζήσαν αυτοί καλά και εμείς καλύτερα.....

Στη συνέχεια, ο εκπαιδευτικός προσπαθεί να ξεκινήσει μία συζήτηση για να διερευνήσει τις προγενέστερες γνώσεις και εμπειρίες των παιδιών. Η συμμετοχή σε μία συζήτηση μπορεί να ενισχύσει την αυτοπεποίθηση των μαθητών, η οποία είναι σημαντικός παράγοντας στην ανάπτυξη της προσωπικότητας. Οι μεμονωμένες και συλλογικές δυνατότητες που αναπτύσσονται από την ομάδα συζήτησης είναι διαφορετικών τύπων, όπως διανοητικές, συναισθηματικές, οργανωτικές και συνεργατικές. Διευκολύνουν την απόκτηση της γνώσης και τις αλλαγές στις προσωπικές πεποιθήσεις, οδηγούν στην αυτογνωσία και στην ευχέρεια έκφρασης. Είναι βασισμένες στην παρατήρηση, τον πειραματισμό, την ανάλυση των στοιχείων και των γεγονότων.

Κατά την επίσκεψη στο μουσείο: Γίνεται ξενάγηση των παιδιών σε συγκεκριμένα εκθέματα που σχετίζονται άμεσα με τα ολυμπιακά αγωνίσματα και γενικότερα με το θεσμό των Ολυμπιακών αγώνων. Σε αυτή τη φάση κρίθηκε απαραίτητη η δημιουργία και η προσφορά στα παιδιά ενός σκαριφήματος-υπομνήματος της εσωτερικής διάταξης του μουσείου για να μπορούν να προσανατολιστούν στο χώρο και να κινούνται με μεγαλύτερη άνεση.

Υπόμνημα

Αίθουσες Μουσείου:

1. Προϊστορία της άθλησης-Ηρακλής
2. Ο Δίας και η λατρεία του-Η οργάνωση των αγώνων και η προετοιμασία των αθλητών
3. Γυναίκα και Ολυμπιακοί αγώνες
4. Η στέψη των Ολυμπιονικών
5. Έπαθλα-Τιμές
6. Ελληνιστικά-Ρωμαϊκά χρόνια. Άλλοι σημαντικοί αθλητικοί αγώνες
7. Κεντρική αίθουσα αγωνισμάτων

Κατά τη διάρκεια της περιήγησης στο χώρο, δεν ήταν λίγες οι φορές που ζητήθηκε από τα παιδιά να αναπαραστήσουν με το σώμα τους τις στάσεις των αθλητών, να δραματοποιήσουν σκηνές έτσι όπως τις φαντάζονται, να υποδυθούν το ρόλο του εξερευνητή και με την κατάλληλη καθοδήγηση να περιπλανηθούν στο χώρο.

Με βάση τα παραπάνω εφαρμόστηκαν διάφορες μέθοδοι ανάλογα με τις ανάγκες και τις απαιτήσεις της διδακτικής πρότασης:

1. Ξενάγηση στο χώρο του μουσείου
2. Παιχνίδια ρόλων
3. Θεατρικό παιχνίδι
4. Εξερεύνηση (αναζήτηση αντικειμένων στο χώρο της έκθεσης με βάση περιγραφές)
5. Καλλιτεχνικό εργαστήρι

Τα παιδιά εργάστηκαν σε ομάδες των τεσσάρων-πέντε ατόμων φροντίζοντας η σύνθεση της ομάδας να αποτελείται από έναν καλό μαθητή, δύο μέτριους και έναν αδύναμο. Είναι σημαντικό τα παιδιά να τα βλέπουν και να τα ακούν όλα γι' αυτό προσπαθούμε οι ομάδες να είναι μικρές για να εξασφαλίζεται η θέαση σε όλους. Προκειμένου να μετέχουν οι μαθητές πιο ενεργά και να συναισθανθούν ότι αποτελούν μέλη μιας ομάδας, ο διαχωρισμός τους έγινε με την τοποθέτηση ειδικής κάρτας που είχε το όνομα μιας συγκεκριμένης ομάδας αθλητών πχ. ιππείς, δρομείς, πυγμάχοι κλπ. Επίσης είναι πολύ σημαντικό να τονίσουμε ότι ενθαρρύνουμε τα

παιδιά στην παρατήρηση, τους κεντρίζουμε το ενδιαφέρον, ακούμε προσεκτικά τις ερωτήσεις και τις απαντήσεις τους. Αποφεύγουμε επιπλήξεις και απαγορεύσεις για να μην αποτελέσουν εμπόδιο στη φαντασία και τη δημιουργικότητα των παιδιών.

Η σύνταξη του οδηγού περιήγησης στο χώρο του μουσείου έγινε με βάση τη μαιευτική μέθοδο. Η τεχνική αυτή ήταν η πιο ενδεδειγμένη για την περίπτωση γιατί έθετε κατάλληλα ερωτήματα, έδινε στα παιδιά κίνητρα για έρευνα και ανακάλυψη της νέας γνώσης και συνέβαλε στο να αναπτύξουν την κρίση τους και τις ικανότητές τους. Ενδεικτικά αναφέρουμε κατηγορίες ερωτήσεων που εξυπηρετούν τη φιλοσοφία και την πρακτική της μαιευτικής μεθόδου:

A)Ερωτήσεις ανοιχτές (επιδέχονται περισσότερες από μια απαντήσεις).

B)Ερωτήσεις που αναπτύσσουν τις ικανότητες για:

- Παρατηρητικότητα
- Εξέλιξη εννοιών
- Σύγκριση-διάκριση-κατηγοριοποίηση
- Γενίκευση
- Υπόθεση
- Πρόβλεψη
- Ανακάλυψη συναισθημάτων
- Δημιουργικότητα
- Αξιολόγηση-ανάλυση

Και στοχεύουν:

- Σε συγκέντρωση πληροφοριών
- Στην οργάνωση και ανάπτυξη των πληροφοριών
- Στην αναδόμηση των πληροφοριών για δημιουργία αφηρημένης σύνθετης και δημιουργικής σκέψης
- Στην καλλιέργεια του συναισθήματος

Χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιων ερωτήσεων που χρησιμοποιήθηκαν κατά την περιήγηση είναι τα παρακάτω:

Έκθεμα 3

Παρατηρήστε προσεκτικά!!!

- Από τι υλικό είναι φτιαγμένο; (υπογραμμίστε) Μέταλλο, Ξύλο, Γυαλί
- Πώς λεγόταν το άθλημα που απεικονίζει;.....
- Σου θυμίζει κάποιο σύγχρονο αγώνισμα;.....
- Σε ποια χώρα διεξάγεται;
- Ποια εποχή πιστεύετε ότι κατασκευάστηκε αυτό το έργο τέχνης; (υπογραμμίστε) Μινωική ή Μυκηναϊκή
- Γράψε με τρεις λέξεις αυτό που σκέφτεσαι όταν βλέπεις την συγκεκριμένη παράσταση:

Έκθεμα 29

- Στο αγγείο εικονίζεται ο Ηρακλής και οι.....
- Γιατί ο Ηρακλής απεικονίζεται σε αγγείο; Είχε σχέση με τα Ολύμπια και τα αγωνίσματα στην αρχαιότητα;
- Ποιους άλλους ήρωες της αρχαίας μυθολογίας γνωρίζετε;
- Από τη στάση του ο Ηρακλής φαίνεται: (υπογράμμισε όσους χαρακτηρισμούς ταιριάζουν στη σκηνή)

ήρεμος, εχθρικός, σίγουρος για τον εαυτό του, αδιάφορος, θριαμβευτής, νευριασμένος, σκληρός

Έκθεμα 157

- Πώς ονομάζονταν οι αγώνες; Πείτε ομόριζες λέξεις με αυτή των «γυμνικών».....
- Βλέποντας τον αθλητή συμπεραίνουμε ότι: α) Ετοιμάζεται για προπόνηση β) Μόλις τελείωσε την προπόνηση
- Πώς φαντάζεσαι ότι θα αντιδρούσε τότε ο αθλητής, σε περίπτωση ήττας;

Έκθεμα 259 Δισκοβόλος του Μύρωνα

- Ποια η στάση του σώματος του αθλητή; Γιατί;
- Το σώμα του φαίνεται γυμνασμένο; Πως αυτό υποδηλώνεται;
- Πώς λεγόταν ο γλύπτης του αγάλματος;
- Ποιους άλλους γλύπτες γνωρίζεις της αρχαιότητας ή σύγχρονους;
- Κατασκευάζονταν στην αρχαιότητα αγάλματα και από άλλα υλικά εκτός από μάρμαρο;
- Γιατί δεν σώζονται χάλκινα αγάλματα;

Έκθεμα 261

- Σε ποιο άθλημα αγωνίζεται;
- Τι κρατάει στα χέρια του; Γιατί;
- Οι σημερινοί αθλητές κρατούν κάτι ανάλογο;
- Θα ήθελες να συμμετέχεις σε ένα τέτοιο αγώνισμα και γιατί;

Όταν ολοκληρώνεται η επίσκεψη των μαθητών στον εσωτερικό χώρο του μουσείου, οι μαθητές οδηγούνται, ανά ομάδες, στον εξωτερικό, υπαίθριο χώρο όπου εκεί επιδίδονται σε εικαστικές δραστηριότητες. Προκειμένου να επιτευχθεί η εμπέδωση των γνωστικών στόχων του προγράμματος, ζητείται η υλοποίηση μιας σειράς δραστηριοτήτων που στοχεύουν, κατά κύριο λόγο στην ψυχαγωγία και την αισθητική απόλαυση. Για παράδειγμα οι μαθητές ασχολούνται με την δημιουργία παζλ, ανασυνθέτοντας την εικόνα ενός από τα πιο γνωστά εκθέματα (Νίκη του Παιωνίου) του μουσείου. Ζωγραφίζουν πήλινα αγγεία, αναπαριστώντας διάφορες στάσεις αθλητών, έτσι όπως τους αποτυπώθηκαν κατά την περιήγησή τους, καταγράφουν τις εντυπώσεις τους από την διεξαγωγή του προγράμματος σε ένα λεύκωμα, παίρνουν μέρος σε συζητήσεις με αφορμή την παρουσίαση μεγάλων πανό-χειροτεχνημάτων με θέμα τους ολυμπιακούς αγώνες και απαντούν σε σταυρόλεξα και άλλου είδους εργασίες που στόχο έχουν την ανάκληση πληροφοριών από μνήμης.

Επίσης πολύ σημαντική είναι και η άσκηση της δραματοποίησης στην οποία παίρνουν μέρος ένα παιδί ως εκπρόσωπος κάθε ομάδας και αυτοσχεδιάζουν μεταξύ τους έναν υποτιθέμενο διάλογο με αφορμή π.χ. την νίκη του ενός, στους αγώνες, που υποτίθεται, διεξήχθησαν.

Μετά την επίσκεψη: Αφού ολοκληρώνεται η επίσκεψη και οι μαθητές επιστρέφουν στην τάξη ακολουθούν άλλες δραστηριότητες με σκοπό να εμπεδώσουν αλλά και να

διευρύνουν τις γνώσεις που απέκτησαν στο μουσείο. Στο σχολείο πραγματοποιούνται δραστηριότητες σύνθεσης. Τέτοιες δραστηριότητες μπορεί να είναι η συγγραφή κειμένων με αφορμή τα εκθέματα που μελετήθηκαν, η παρουσίαση δρώμενου, η αξιολόγηση της διεργασίας. Με την ολοκλήρωση του εν λόγω προγράμματος τα παιδιά δούλεψαν τα φύλλα εργασίας που είτε δεν τα είχαν ολοκληρώσει στο χώρο του μουσείου, είτε θέλουν να τα επεξεργαστούν περισσότερο. Έγινε, επίσης, η πρόταση για την δημιουργία ενός ομαδικού κολάζ από τα εισιτήρια του μουσείου, εφημερίδες, εικόνες, κάρτες, φωτογραφίες. Το συγκεκριμένο κολάζ μπορούσε να γίνει αφίσα σε συνεργασία με έναν τυπογράφο. Ακόμα υπήρξε η δυνατότητα να δημιουργηθεί και μια μικρή έκθεση όπου οι μαθητές θα παρουσίαζαν τις δημιουργίες τους.

Μια πολύ επικοινωνιακή και ιδιαίτερος ουσιαστική εργασία που μπορεί να υλοποιηθεί σε αυτή τη φάση είναι η παραγωγή κειμένου στα πλαίσια της δημιουργικής γραφής. Με αφορμή την παραγωγή και παρουσίαση στα παιδιά του κόμικς σχετικά με το μύθο της Ιπποδάμειας και του Πέλοπα, ζητάμε από τους μαθητές να κάνουν το εξής. Αρχικά να δραματοποιήσουν τους διαλόγους υποδύομενοι τους πρωταγωνιστές και στην συνέχεια τους ζητάμε να διηγηθούν και μετά να γράψουν εκ νέου το κείμενο με τη μορφή αφηγήματος ή ποιήματος ή θεατρικού έργου (σε α' πρόσωπο). Χρειάζεται να προσέξουμε ότι η παραγωγή γραπτού λόγου είναι μια δύσκολη διαδικασία η οποία λαμβάνει χώρα όταν προηγουμένως οι μαθητές έχουν εξασκηθεί αρκετά στον προφορικό λόγο και στην σύνταξη απλών κειμένων ενώ στην συνέχεια επιβάλλεται να εργαστούν σε ομάδες.

11.3 Αξιολόγηση του προγράμματος

Το πρόγραμμα ολοκληρώνεται με την αξιολόγησή του. Η αξιολόγηση δεν έλαβε χώρα μόνο στο τελικό στάδιο αλλά και αρχικά και κατά την διάρκεια του προγράμματος προχωρώντας κάθε φορά στις απαραίτητες αλλαγές. Μία από τις σημαντικές βελτιώσεις ήταν ο περιορισμός του αριθμού των εκθεμάτων που οι μαθητές καλούνταν να εξετάσουν και να επεξεργαστούν.

Στο τελευταίο στάδιο της αξιολόγησης, έγινε συζήτηση για τα οφέλη που αποκόμισαν τα παιδιά από το πρόγραμμα. Με χρήση φύλλων εργασίας διαπιστώνεται αν οι στόχοι που τέθηκαν στην αρχή του προγράμματος επιτεύχθηκαν και αν σε γενικές γραμμές

απόκτησαν οι μαθητές τις αναμενόμενες στάσεις, γνώσεις και δεξιότητες. Με βάση τις απαντήσεις των παιδιών αλλά και τα σχόλιά τους στο λεύκωμα, καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι οι εντυπώσεις τους ήταν παραπάνω από θετικές και εξέφρασαν την επιθυμία να πάρουν και πάλι, στο μέλλον, μέρος σε ένα τέτοιο πρόγραμμα. Πολύ θετικά ήταν και τα σχόλια των συνοδών εκπαιδευτικών οι οποίοι εξέφρασαν έντονα την επιθυμία, για επανάληψη αυτής της προσπάθειας, υποστηρίζοντας ότι τα παιδαγωγικά οφέλη από μια τέτοια εκπαιδευτική εμπειρία είναι τεράστια. Χαρακτηριστικά θα σας αναφέρω κάποια σχόλια όπως ακριβώς εκφράστηκαν από τους μαθητές αλλά και από τους συνοδούς εκπαιδευτικούς: «Περάσαμε υπέροχα! Μακάρι να έρθουμε πάλι!», «Μου άρεσε πολύ! Θα πω και στους γονείς μου να έρθουμε όλοι μαζί», « Θα μου μείνουν αξέχαστα και παιχνίδια που κάναμε, το παζλ, η ζωγραφική και ο Γιώργος που μιμήθηκε τον Άλτη και τσακώθηκε με τον Γιάννη», «κ. Μάντω, συγχαρητήρια! Πραγματικά για πρώτη φορά παρακολουθήσαμε ένα ενδιαφέρον πρόγραμμα που κράτησε αμείωτο το ενδιαφέρον των παιδιών και τα οδήγησε στη μάθηση με τον πιο διασκεδαστικό και αβίαστο τρόπο» (σχόλια δασκάλου από το Δη. Σχ. Ζαχάρως).

Κάνοντας μια γενικότερη αποτίμηση, θεωρώ ότι η γενικότερη οργάνωση και σχεδιασμός του προγράμματος ήταν, σε γενικές γραμμές, άρτιος εισάγοντας αρκετά νεωτερικά στοιχεία που συμβάλλουν στην τελειοποίηση των εκπαιδευτικών πρακτικών-μεθόδων και αναβαθμίζουν την ποιότητα των μουσειοπαιδαγωγικών προγραμμάτων. Η διαθεματική-διεπιστημονική προσέγγιση του προγράμματος με την εμπλοκή περισσότερων γνωστικών αντικειμένων από το επίσημο αναλυτικό πρόγραμμα συμβάλλει στην απόκτηση μιας σφαιρικότερης άποψης-γνώσης για τις προεκτάσεις που μπορεί να έχει η υλοποίηση τέτοιων εκπαιδευτικών δράσεων.

Η βιωματικότητα και η ενεργή συμμετοχή είναι, επίσης, δύο πολύ σημαντικά συστατικά για μια επιτυχημένη εκπαιδευτική πορεία που λειτουργούν αθροιστικά και συνδυάζουν τη γνώση μέσω της ψυχαγωγίας. Βασική μας επιδίωξη θα πρέπει, εν ολίγοις, να είναι περισσότερο πράξη παρά λόγια, δράση και όχι παθητικότητα, ομαδική συμμετοχή- συνεργατικότητα και όχι ατομισμός, εποικοδομητική εμπλοκή διαφόρων γνωστικών αντικειμένων και όχι μονομέρεια, ανακαλυπτική μάθηση και όχι στείρα απομνημόνευση.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Κλείνοντας την παρούσα εργασία και κάνοντας μια γενικότερη αποτίμηση μετά την μακρόχρονη συλλογή και καταγραφή των παραπάνω πληροφοριών, θα θέλαμε να εκφράσουμε την ικανοποίηση ότι, σε γενικές γραμμές, ο σκοπός και οι ειδικότεροι στόχοι μας επιτεύχθηκαν.

Αρχικά, διατυπώθηκαν σε θεωρητικό επίπεδο οι μέχρι σήμερα απόψεις σχετικά με το ρόλο της μουσειοπαιδαγωγικής, τη συμβολή των εκπαιδευτικών προγραμμάτων στην ανάπτυξη γνωστικών και ψυχοκινητικών δεξιοτήτων, τη διαθεματική προσέγγιση των διδακτικών μουσειακών προτάσεων, τη βιωματική ενεργητική μάθηση και το ρόλο της στην οικοδόμηση της γνώσης και τέλος τις διδακτικές στρατηγικές και τα εργαλεία για το σχεδιασμό και την υλοποίηση ολοκληρωμένων εκπαιδευτικών μουσειακών δράσεων.

Στη συνέχεια, έγινε αναλυτική αναφορά στο πρακτικό μέρος της εργασίας όπου παρουσιάστηκε έμπρακτα η εφαρμογή των παραπάνω θεωρητικών θέσεων μέσα από την υλοποίηση ενός μουσειοπαιδαγωγικού προγράμματος που απευθυνόταν σε μαθητές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και, εν ολίγοις, κάλυπτε σχεδόν όλες τις βασικές προϋποθέσεις που πρέπει να πληροί ένα πρόγραμμα εκπαιδευτικό προκειμένου να προσφέρει τα μέγιστα παιδαγωγικά, διδακτικά και μαθησιακά οφέλη.

Βιβλιογραφία

Από τη συνέντευξη του Σταμάτη Αλαχιώτη για τις πολλαπλές νοημοσύνες του Garden στην εφημερίδα: Το ΒΗΜΑ, 15/02/2004, Σελ.: Η06 Κωδικός άρθρου: Β14091Η061 ID: 261011

Αλαχιώτης, Σ. 2002, «Εισαγωγικό Σημείωμα του Προέδρου του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου» στο ΥΠΕΠΘ-ΠΙ, - Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης, Αθήνα.

Άλκηστις, (1995). *Μουσεία και Σχολεία, Δεινόσαυροι κι Αγγεία*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2^η Έκδοση.

Άλκηστις, *Μουσεία και Σχολεία, Δεινόσαυροι και Αγγεία*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1996, σελ.24

Ανδρέου, Α. (1996), *Ιστορία, Μουσείο και Σχολείο*, Θεσσαλονίκη, εκδόσεις Γ. Δεδούση.

Βαϊνά, Μ., (1997), *Θεωρητικά Πλαίσιο Διδακτικής της Τοπικής Ιστορίας για τον Εικοστό Πρώτο Αιώνα*, Αθήνα: Gutenberg.

Βέμη Β., (1995), «*Μνημεία και Εκπαίδευση: η συμβολή των δασκάλων*», Αρχαιολογία και Τέχνες, τ. 56, σσ. 55-60

Βέμη Β., (1999), «*Κατάρτιση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην Πολιτισμική Αγωγή*», (Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ) Πολιτισμική Αγωγή στην Ευρώπη, Πρακτικά

Πανερωπαϊκής Συνδιάσκεψης. Έκδ. ΥΠΕΠΘ-ΥΠΠΟ-ΓΓΕΕ, Θεσσαλονίκη. 27-28-29 Ιουνίου 1997, σ. 153

Βρεττός, Ι. & Καψάλης, Α., (1999), *Αναλυτικό πρόγραμμα, Σχεδιασμός-αξιολόγηση-αναμόρφωση*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Γεωργιάδου-Κούντουρα, Ε., (1985), «*Τα Μουσεία Τέχνης και τα παιδιά*», Αρχαιολογία και Τέχνες, τ.16, σ.41-45.

Γεωργιάδου-Κουντουρά Ε.,(1985), «*Τα Μουσεία Τέχνης και τα παιδιά*», Αρχαιολογία και Τέχνες, τ.16, σελ. 45

Γκράτζιου, Ο., (1986), «*Τα αριστουργήματα μιλάνε μόνα τους*», Αρχαιολογία και Τέχνες, Τεύχος 16, σελ. 37-40

Γκότοβος, Α., (2002), *Εκπαίδευση και Ετερότητα*, Αθήνα, Μεταίχμιο.

Γρόσδος, Σ., (1994), *Δέκα βήματα για να υιοθετήσει το σχολείο ένα μνημείο*, Αρχαιολογία και Τέχνες, τ. 93, σελ. 130-134.

Δάλκος, Γ., (2000), *Μουσείο και Σχολείο*, Αθήνα: Καστανιώτης

Δεληγιάννης Δ., - Μπίχτα Κ., (1999) «*Μουσειοπαιδαγωγική: Ένα πιλοτικό πρόγραμμα σπουδών*», στο *Περί Μουσείων*, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας

Δεληγιάννης Δ., (1999) «*Μούσες – Μουσείο – Μουσειοπαιδαγωγική*». Στο *Επτάκυκλος*, Περίοδος Γ, τ. 2^ο (10ο), Αθήνα, Σεπτ. 1998 – Ιαν. 1999, σ. 38.

Δεληγιάννης, Δ., (1999). «*Περί Μουσείων*», Βόλος, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.

Ευσταθίου Γ. (2010) Μουσειοπαιδαγωγικό πρόγραμμα «*Φορώντας ένα αρχαίο προσωπίο*» (Αδημοσίευτη Πτυχιακή Εργασία) Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Σχολή Ανθρωπιστικών επιστημών Και Πολιτισμικών Σπουδών, Τμήμα Ιστορίας Αρχαιολογίας και Διαχείρισης Πολιτισμικών Αγαθών, Καλαμάτα

Herbert M., (1989), *Ψυχολογικά προβλήματα παιδικής ηλικίας*, Τόμος Β. Επόπτης ελληνικής έκδοσης: Παρασκευόπουλος Ι. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Hooper-Greenhill, E. (1994). *Museum Education: Past, Present and Future*. Στο R. Miles & L. Zavala, (επιμ.), *Towards the Museum of the Future: New European Perspectives* (p. 133-146). London: Routledge.

Hooper-Greehhill, E., (1991). «*Σκέψεις για τη Μουσειακή εκπαίδευση και Επικοινωνία στην Μεταμοντέρνα Εποχή*», στο *Αρχαιολογία και Τέχνες*, τ. 72, σελ. 47-49

Ζαφειράκου, Α. (επιμ.), (2000). *Μουσεία και σχολεία: διάλογος και συνεργασίες, αναπαραστάσεις και πρακτικές*, Αθήνα: Τυπωθήτω - Γιώργος Δάρδανος.

Ζαχαρενάκης Κ., (1992), *Αντισταθμιστική Αγωγή για ίσες εκπαιδευτικές ευκαιρίες*, Αθήνα

Θεοφιλίδης, Χ., (1997), *Διαθεματική προσέγγιση της διδασκαλίας*, Αθήνα: Γρηγόρης

Καλεσοπούλου, Δ., (2011), *Παιδί και εκπαίδευση στο μουσείο, θεωρητικές αφετηρίες, παιδαγωγικές πρακτικές*, Αθήνα: Πατάκης

Καλεσοπούλου Δ., Σημειώσεις σεμιναριακού μαθήματος «*Εκπαιδευτικά Προγράμματα*» στο ΠΣΕ Μουσειοπαιδαγωγική Εκπαίδευση του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Βόλος, Ιούνιος 1999

Κόκκινος, Γ. & Αλεξάκη, Ε. (επιμ.), (2002), *Διεπιστημονικές προσεγγίσεις στη μουσειακή αγωγή*, Αθήνα: Μεταίχμιο.

Κόκκοτας, Π. & Πλακίτση Κ. (2005) (επιμ.), "*Μουσειοπαιδαγωγική και εκπαίδευση στις φυσικές επιστήμες: Θεωρία και Πράξη*", Αθήνα, Εκδόσεις "Πατάκη".

Κολιάδης, Ε., (1997), *Θεωρίες μάθησης και εκπαιδευτική πράξη - Γνωστικές θεωρίες*, Αθήνα: Ελληνικά γράμματα

Κόνσολας Μ., (2004), *Η συμβολή της τέχνης στο σχεδιασμό και την ανάπτυξη διαθεματικών δραστηριοτήτων στην Προσχολική εκπαίδευση: Διδακτικές προσεγγίσεις της αγωγής της ειρήνης μέσα από τη γλώσσα και την τέχνη*. Στο *Επιστήμη και Τέχνη*. Επιμ. Χρ. Γκόβαρης, Κ. Βρατσάλης, Μ. Καμπουροπούλου. Αθήνα: Ατραπός

Κουβέλη Α., (2000), *Η σχέση των μαθητών με το μουσείο*. Θεωρητική προσέγγιση, έρευνα στην Αθήνα και στην Ικαρία. Εκπαιδευτικά προγράμματα, ΕΚΚΕ, Αθήνα.

Κύρδη Κ., (2002), «Αξιοποίηση των μουσειακών χώρων στο πλαίσιο της διαθεματικής προσέγγισης της σχολικής ύλης», στο Μουσείο-Σχολείο, Πρακτικά 6^{ου} Περιφερειακού Σεμιναρίου, Καβάλα 20-21-22 Σεπτ 2002, CITRONIO, Αθήνα 2002, σελ. 26-27

Lewin-Benham, A. (1997), «*Children's Museums: a structure for family learning*» στο Maher, M. (Ed.), *Collective vision: Starting and sustaining a children's museum*, Washington, DC, Association of Youth Museums, 8-13.

Macleod, S., (2001), “*Making museum studies: Training, education, research and practice*”, *Museum Management and Curatorship*, Vol. 19, pp. 51-61.

Μακρή-Μπότσαρη, Ε., (2005), Επιμορφωτικό υλικό Π.Ε. ΥΠΕΠΘ, Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο

Ματσαγγούρας, Η., (2002), *Η Διαθεματικότητα στη σχολική γνώση*, Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη

Μαυρόπουλος, Α., (2004), *Στοιχεία Διδακτικής Μεθοδολογίας*, Αθήνα: Σαββάλας

Mousouri, T., (1997), “*Family agendas and family learning in hands-on museums*”, PhD Thesis, University of Leicester, UK.

Μουρατιάν, Ζ., (1995), *Εναλλακτικοί τρόποι προσέγγισης του Μουσείου. Η περίπτωση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων*. Βασικές αρχές και φιλοσοφία τους: Εισήγηση σε Ημερίδα στο Τεχνικό Μουσείο Θεσσαλονίκης, 18/5/1995

Μουρατιάν, Ζ., (2008), *Μουσείο και μάθηση*, στο Σχεδιασμός Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων-Οδηγός για τον εκπαιδευτικό, Βιοτεχνικό Βιομηχανικό Εκπαιδευτικό Μουσείο, Λαύριο.

Μουσύρη Θ., Σημειώσεις μαθήματος «Σχεδιασμός και αξιολόγηση Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων στο Μουσείο». ΠΣΕ Μουσειοπαιδαγωγική Εκπαίδευση, του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Βόλος, Ιούλιος 2000

- Μπούνια, Α., (2009), «Στα παρασκήνια του μουσείου», Αθήνα: Πατάκη
- Μυρογιάννη, Ε., (1999), «Ο ρόλος του μουσειοπαιδαγωγού στην Ελλάδα», Αρχαιολογία, , τ. 71, σελ. 51
- Νάκου Ε., «Η αξιοποίηση του παιδευτικού χαρακτήρα των μουσείων και ο σχεδιασμός μιας σύγχρονης μουσειακής αγωγής», Σύγχρονη Εκπαίδευση, τ. 102-103, 1988, σ.4
- Νάκου, Ε. (2001), *Μουσεία: εμείς τα πράγματα και ο πολιτισμός: από τη σκοπιά της θεωρίας του υλικού πολιτισμού, της μουσειολογίας και της μουσειοπαιδαγωγικής*, Αθήνα: Νήσος.
- Νάκου, Ε. (1997), «Ιστορική σκέψη και ιστορική εκπαίδευση στα τέλη του 20^{ου} αιώνα». Σύγχρονη Εκπαίδευση, Τεύχη 96-97, σ. 97-105.
- Nakou, I., (2005), “*Oral history, museums and history education*”, Proceedings of the Conference “Can Oral History Make Objects Speak?”, ICME papers 2005, pp.1-11, Nafplion, Greece, 18-21.
- Νικονάνου Ν. (2002), *Αρχαιολογικά Μουσεία και Σχολείο. Εκπαιδευτικά Προγράμματα Μουσειακής Αγωγής για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση*. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
- Νικονάνου, Ν. και Κασβίκης, Κ. (επιμ.) (2008α), *Εκπαιδευτικά Ταξίδια στο Χρόνο. Εμπειρίες και ερμηνείες του παρελθόντος*, Αθήνα, Πατάκη
- Νικονάνου, Ν., Κασβίκης, Κ. & Φουρλίγκα, Ε. (επιμ.). (2002). *Μουσειακή εκπαίδευση και αρχαιολογία. Παραδείγματα από τρεις ευρωπαϊκές χώρες*, Αρχαιολογία και Τέχνες, 85, 113-122.
- Νικονάνου, Ν. (2010), *Μουσειοπαιδαγωγική από τη Θεωρία στην Πράξη*, Αθήνα: Πατάκη
- Νικονάνου, Ν., (2005), *Ο ρόλος της Μουσειοπαιδαγωγικής στα σύγχρονα Μουσεία*, Τετράδια Μουσειολογίας, τ. 2, σελ. 18-25.

Παΐζης, Ν., (2002), «Πορεία και προοπτικές του Προγράμματος ΜΕΛΙΝΑ-Εκπαίδευση και Πολιτισμός», στο Μουσείο-Σχολείο, Πρακτικά 6^{ου} Περιφερειακού Σεμιναρίου, Καβάλα, CITRONIO, Αθήνα, 20-21-22 Σεπτεμβρίου, σελ. 49

Pearce, S. (2002), *Μουσεία, αντικείμενα και συλλογές*, Θεσσαλονίκη: Βάνιας

Πίνη, Ε., (2002). «Μουσείο και Εκπαίδευση: ένα κοινό πεδίο δράσης», στο Μουσείο-Σχολείο. Πρακτικά 6^{ου} Περιφερειακού Σεμιναρίου. Καβάλα. 20-21-22 Σεπτεμβρίου 2002, CITRONIO, Αθήνα, σ. 62

Παπαδόπουλος, Σ. 1999, « Ο ρόλος του Μουσειολόγου. Μεταξύ κοινών τόπων και ουτοπίας», Αρχαιολογία και Τέχνες 71, 44-47

Παπαλεοντίου-Λουκά, Ε. –Επιμέλεια (2005), *Σύγχρονες Προσεγγίσεις στο Πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου*, Αθήνα: Τυπωθήτω.

Σιμόπουλος Δ., «Ο Εκπαιδευτικός ρόλος των μουσείων σήμερα, Τα σύγχρονα κέντρα Επιστήμης-Τεχνολογίας», Επτάκυκλος, Περίοδος Γ΄, Τεύχος 2^ο , σελ.10, Σεπτέμβριος 98-Ιανουάριος 99

Σκορδούλης, Κ. (2013), «Πρόλογος» στο McLaren, P. και Farahmandpur,R. *Για μια Παιδαγωγική της Αντίστασης*, Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος, 11-15

Spock, M. (1997). « *Michael Spock: Looking Back on 23 Years*» στο Maher, M. (Ed.), *Collective vision: Starting and sustaining a children’s museum*, Washington, DC, Association of Youth Museums, 3-7.

Stephen, A. (2001). “*The contemporary Museum and Leisure: Recreation as a museum function*” *Museum Management and Curatorship*, Vol. 19, pp. 297-308

Τσιτούρη, Α., Μουσείο-Σχολείο (6^ο Περιφερειακό Σεμινάριο), *Το μουσείο, ένα δυναμικό εργαλείο εκπαίδευσης*, Καβάλα, 2002, σελ. 25

Τσολάκη, Δ., (1987). «*Το Μουσείο χθες, σήμερα, αύριο*», ομιλία στο Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών

Χατζή, Ζ., (1994), «*Ιστορικό-Πολιτισμικό Περιβάλλον: Ακρόπολη-Παρθενών-Ζωφόρος*», Αρχαιολογία, τ.52, , σελ.40-41

Χαραλαμπόπουλος, Α., (2006), *Γραμματισμός, Κοινωνία και Εκπαίδευση*, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών

Χατζηασλάνη, Κ., (1994), «*Εκπαιδευτικοί και Προγράμματα για την Ακρόπολη*», στο *Αρχαιολογία και Τέχνες*, τ. 52, σσ. 6-7

Χατζηνικολάου, Τ. (2002), *Το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων και η Μουσειοπαιδαγωγική*, Στο Κόκκινος, Γ. & Αλεξιάκη, Ε. (επιμ.), *Διεπιστημονικές προσεγγίσεις στη μουσειακή αγωγή*, Αθήνα: Μεταίχμιο.

Χατζηνικολάου Τ., (2002), «*Μουσείο-Σχολείο: Ιστορικό και στόχοι του Σεμιναρίου*» στο Μουσείο-Σχολείο, Πρακτικά 6^{ου} Περιφερειακού Σεμιναρίου, Καβάλα 20-21-22 Σεπτεμβρίου 2002, CITRONIO, Αθήνα, σ.9-11

Χρυσafiδης, Κ. (1996). *Βιωματική – Επικοινωνιακή διδασκαλία. Η εισαγωγή της μεθόδου Project στο σχολείο*. Αθήνα: Gutenberg

Χρυσafiδης, Κ., (1994), *Βιωματική – Επικοινωνιακή διδασκαλία*, Αθήνα: Gutenberg

Χρυσafiδης, Κ. (1991), *Σύγχρονοι διδακτικοί προβληματισμοί*, Αθήνα: Συμυρνωτάκης

Χρυσουλάκη Στ., (1997), «*Ο εκπαιδευτικός ρόλος του Μουσείου*», στο Μουσείο – Σχολείο, 5^ο Περιφερειακό Σεμινάριο Καλαμάτας, 4-6 Απριλίου 1997, ΥΠΕΠΘ-ΥΠ.ΠΟ.-ICOM., σ. 13-15

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ ΠΕΡΙ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ

Βεβαιώνω/ουμε ότι είμαι/είμαστε ο/οι συγγραφέας/εις αυτής της εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα/είχαμε για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία.

Επίσης, έχω/έχουμε αναφέρει τις οποίες πηγές από τις οποίες έκανα /κάναμε χρήση δεδομένων, ιδεών η λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες.

Ακόμη δηλώνω/ουμε ότι αυτή η γραπτή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα/εμάς προσωπικά και αποκλειστικά και ειδικά για την συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία ότι θα αναλάβω/ουμε πλήρως τις συνέπειες εάν η εργασία αυτή αποδειχτεί ότι δεν μου/μας ανήκει.

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗ 1

ΑΡΙΘ.ΜΗΤΡΩΟΥ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

Αγγελικα Διαμαντα

483

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗ 2

ΑΡΙΘ.ΜΗΤΡΩΟΥ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗ 3

ΑΡΙΘ.ΜΗΤΡΩΟΥ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ